

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Факультет лінгвістики

Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Ініціали, прізвище
«__» _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття ступеня магістра

зі спеціальності 035 «Філологія»

на тему: «Специфіка відтворення в перекладі гендерно-нейтральної лексики англійських текстів офіційно-ділового стилю»

Виконала: студентка 6 курсу, групи ЛА-01мп

Кириленко Тетяна Михайлівна _____

Науковий керівник:

професор, д. пед. н., професор Корнева З. М. _____

Рецензент:

доцент, к. пед. н., доцент Школяр Л. В. _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань
Студентка _____

Київ 2021

РЕФЕРАТ

Магістерська дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури, який налічує 101 джерело, та 1 додатку. Загальний обсяг роботи 120 сторінок.

Роботу присвячено вивченню специфіки відтворення гендерно-нейтральної лексики англійських текстів офіційно-ділового стилю засобами української мови.

У роботі розглянуто поняття “гендер”, “гендерна асиметрія”, “гендерна нейтральність”. Вивчено лексичні особливості офіційно-ділового стилю сучасної англійської мови, способи досягнення гендерного балансу в текстах офіційно-ділового стилю англійської мови та стратегії відтворення таких текстів українською мовою.

З'ясовано, що найпродуктивнішими способами уникнення гендерної асиметрії при перекладі текстів офіційно-ділового стилю українською мовою є додавання та заміна однини множиною. Крім цього, перекладачі можуть послуговуватись такими стратегіями, як нейтралізація, опускання, повторення тощо.

Матеріалом дослідження слугували 56 офіційно-ділових тексти (міжнародні конвенції, договори та контракти) та їх україномовні переклади, з яких методом суцільної вибірки вилучено 134 речення з гендерно-нейтральними лексичними одиницями.

У результаті аналізу 134 речень, обраних методом суцільної вибірки, визначено основні способи та стратегії досягнення гендерного балансу в текстах офіційно-ділового стилю української мови. Встановлено частотність використання того чи іншого методу, проаналізовано доцільність та коректність їхнього застосування, а також визначено перспективи подальших досліджень специфіки відтворення в перекладі гендерно-нейтральної лексики англійських текстів

Ключові слова: офіційно-діловий стиль, гендер, гендерна асиметрія, гендерна нейтральність.

офіційно-ділового стилю.

ABSTRACT

The master's dissertation consists of an introduction, three chapters, conclusions to each chapter, general conclusions, a list of references that includes 101 papers and an appendix. The paper amounts to 120 pages.

The work is devoted to the study of the key features of translation of gender-neutral language of English texts of official style by means of the Ukrainian language.

The paper considers such concepts as gender, gender asymmetry, gender neutrality and studies the lexical features of the official style of modern English as well as ways to achieve gender balance in the texts of the official style.

It was found that the most productive ways to avoid gender asymmetry in the translation of official business style texts into Ukrainian is addition and replacement of the singular with the plural. Other strategies that can be used by translators are neutralization, omission, repetition, etc.

The material of the research includes 56 official business texts (international conventions, agreements and contracts) and their Ukrainian translations, from which 134 sentences with gender-neutral lexical units were selected by the method of continuous sampling.

As a result of the analysis of 134 sentences selected by the method of continuous sampling, the main ways and strategies to achieve gender balance in the texts of the official business style of the Ukrainian language are identified. We analyzed the frequency of usage of the methods, considered the appropriateness and correctness of their usage in different contexts and defined the prospects of further research.

Key words: *official style, gender, gender asymmetry, gender neutrality.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	10
1.1 Типові ознаки офіційно-ділового стилю сучасної англійської мови.....	10
1.2 Особливості лексики офіційно-ділового стилю англійської мови.....	15
1.3 Компаративний аналіз офіційно-ділового стилю англійської та української мови.....	24
1.4 Політкоректність як ключова характеристика офіційно-ділового стилю англійської та української мови.....	33
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ.....	37
РОЗДІЛ 2 АКТУАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРУ У ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ СТИЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	38
2.1 Гендерна асиметрія у мовах та способи її подолання.....	38
2.2 Гендерна нейтральність як ключова риса офіційно-ділового стилю мовлення сучасної англійської мови.....	46
2.3 Особливості використання гендерно-нейтральної лексики в офіційно-діловому стилі сучасної англійської мови в порівнянні з англійською мовою.....	55
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ.....	61
РОЗДІЛ 3 ВІДТВОРЕННЯ ГЕНДЕРНО МАРКОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	62
3.1 Особливості відтворення гендерно маркованих займенників в офіційно-діловому стилі.....	62

3.2 Особливості відтворення гендерно-нейтральних іменників українською мовою.....	72
ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ.....	81
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТОК А СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ ГЕНДЕРНО-НЕЙТРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ.....	94

ВСТУП

Основою функцією офіційно-ділового стилю в будь-якій мові є повідомлення громадянам, організаціям, установам тощо законів, розпоряджень, постанов та іншої офіційної інформації, яка безпосередньо впливає на суспільне та громадське життя та діяльність громадян, організацій, установ тощо, а також відображають зміни в суспільстві. Оскільки мова є суспільним явищем, яке завжди швидко реагувало на всі процеси, які відбуваються в соціумі, лексичні одиниці, які використовуються в текстах офіційно-ділового стилю також повинні першими відображати такі зміни. Одним з магістральних рухів, який впливає як на соціум, так і на мову, є фемінізм. Прагнення жінок досягти гендерної рівності відображається насамперед в лексичному складі мови - в англійській мові дедалі частіше використовуються гендерно-нейтральні терміни, а в українській - фемінітиви. Попри те, що лексичний склад різних мов змінюється по-різному, зміни мають на меті одне: досягти повноцінного та різнобічного висвітлення гендеру.

Дослідженням відтворення гендеру в мовах займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Вассерман В. Гінзбург М., Кириліна А. В., Кислюк Л. П., Ковалик І. І., Лакофф Р., Мартинюк А. П., Паувелс А. та інші. Дослідження Вассермана В., Лакоффа Р., та Паувелс А. присвячені визначенню типів гендерно асиметричних мов та їх впливу на розвиток стереотипів в суспільствах. Вітчизняні науковці в своїх роботах висвітлюють способи конструювання гендеру як в англійській, так і українській мові. Однак, попри широке висвітлення проблеми гендерної асиметрії, перекладацький аспект відтворення англомовних гендерно маркованих лексичних одиниць засобами української мови досліджувався недостатньо, що і зумовлює **актуальність** даного дослідження, яке спрямоване на аналіз мовного та перекладацького аспектів гендерно-асиметричних термінів, а також на систематизацію способів перекладу текстів офіційно-ділового стилю таким чином, щоб повноцінно висвітлювати всі гендери та уникати гендерної асиметрії.

Об'єктом дослідження є гендерно марковані та гендерно-нейтральні лексеми англійської мови, які при перекладі на українську мову сприяють створенню гендерного дисбалансу.

Предметом дослідження є способи забезпечення гендерної нейтральності в українській мові при перекладі гендерно маркованих та гендерно-нейтральних лексем з англійської мови в текстах офіційно-ділового стилю.

Метою дослідження є визначити способи та стратегії забезпечення гендерної нейтральності при перекладі текстів офіційно-ділового стилю з англійської на українську мову. Відповідно до мети передбачається виконання нижчезазначених дотичних **завдань**:

- дати загальну характеристику офіційно-діловому стилю сучасної англійської мови;
- визначити ключові лексичні особливості офіційно-ділового стилю англійської мови та порівняти їх з основними характеристиками офіційно-ділового стилю української мови;
- ознайомитися з та проаналізувати поняття “гендер”, “гендерна асиметрія”, “гендерна нейтральність” та способи досягнення гендерного балансу в мові;
- визначити способи перекладу гендерно маркованих та гендерно-нейтральних термінів в текстах офіційно-ділового стилю для досягнення гендерної нейтральності в українській мові.

Для досягнення мети дослідження використовувалися загальнонаукові **методи** аналізу та синтезу при дослідженні термінів “гендер”, “гендерна асиметрія” та “гендерна нейтральність”, описовий метод для опису результатів дослідження, метод систематизації та класифікації для систематизації способів перекладу гендерно асиметричних англомовних лексичних одиниць українською мовою, а також семантичний аналіз для визначення гендерно-нейтральних та гендерно маркованих лексичних одиниць в реченнях; порівняльний аналіз для

порівняння вихідного тексту та перекладу; метод редагування для коригування вихідних текстів та текстів мовою перекладу для досягнення гендерного балансу.

Матеріалом дослідження стали численні договори, контракти, угоди та тексти міжнародних конвенцій. Під час роботи над дослідженням також було проаналізовано рекомендації таких міжнародних організацій, як Європейський Союз, ООН, ЮНЕСКО, а також рекомендації розроблені офісом головного радника Британського парламенту із юридичних питань щодо принципів написання гендерно-нейтральних текстів.

Наукова новизна цієї наукової розвідки полягає в тому, що в роботі було виділено та систематизовано способи та стратегії гендерно маркованих та гендерно-нейтральних англomовних лексичних одиниць засобами української мови, що допоможе досягти гендерного балансу в текстах офіційно-ділового стилю української мови.

Практична значущість роботи визначається тим, що способи та стратегії досягнення гендерного балансу, визначені в роботі, при перекладі з англійської мови на українську можуть використовуватися перекладачами та укладачами документів офіційно-ділового стилю, що сприятиме загальній популяризації висвітлення всіх гендерів в українській мові.

Апробація дослідження була здійснена на XII Міжнародній студентській науково-практичній конференції ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДІ ТА НАВЧАНІ ІНОЗЕМНИХ МОВ (11.03.2021, на конференції "Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі" (10.03.2021) та в науковому журналі ARS LINGUODIDACTICAE (Мистецтво Лінгводидактики).

Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них та загальних висновків.

В розділі I розглядається офіційно-діловий стиль англійської мови, його специфіка та властивості, а також відмінні та подібні риси з офіційно-діловим стилем української мови.

В розділі II здійснюється огляд традиційних та нових підходів до визначення поняття “гендер”, “гендерна асиметрія” та способи уникнення гендерної асиметрії.

В розділі III визначаються основні способи та стратегії перекладу гендерно маркованих та гендерно-нейтральних лексичних одиниць англійської мови.

В висновках надаються короткі підсумки дослідження.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Типові ознаки офіційно-ділового стилю сучасної англійської мови

Дослідженням функціонування та особливостей офіційно-ділового стилю англійської мови займалися такі лінгвісти, як І.В. Арнольд, В.В. Калюжна, І.Р. Гальперін та інші [3, 8, 10]. Сфера функціонування стилю охоплює велику кількість жанрів, серед яких урядові тексти, економічні тексти, юридичні тексти, тексти міжнародних документів, дипломатичні тексти, тексти зі сфери торгівлі тощо. Т.Р. Левицька, досліджуючи структуру офіційно-ділового стилю, прийшла до висновку, що його можна поділити на 2 групи:

- офіційно-документальний (мова дипломатії та законів);
- побутово-діловий (службовий документообіг) [31].

Інші дослідження виділяють 5 основних підстилів офіційно-ділового стилю: бізнес-документацію, юридичну документацію, документацію сфери управління військову та дипломатичну документацію. До бізнес документації належать угоди, контракти, заяви, довідки, рекомендації, резюме тощо. До юридичної документації – закони, кодекси, нормативно-правові акти, розпорядження та інші документи. Міжнародні угоди, меморандуми, декларації, пакти тощо відносяться до дипломатичної документації, а накази, рапорти, військові комуніке – до військової комунікації. Сфера управління також охоплює велику кількість документів:

- 1) директивні та інформаційно-інструктивні (закони, підзаконні акти, укази, постанови тощо);
- 2) організаційно-розпорядчі (рішення, установчі договори, статuti, розпорядження, листи, довідки тощо);

- 3) фінансово-бухгалтерські (баланси, відомості, платіжні доручення, бухгалтерські книги тощо);
- 4) документи, що регулюють трудові відносини (накази про прийом на роботу, звільнення, трудові книжки, особові справи тощо) [39].

З іншого боку, виділяються такі функціональні підстили офіційно-ділового стилю:

1) Законодавчий – реалізується в законах, указах, постановах тощо та використовується для регулювання та регламентування офіційно-ділових стосунків між державою та приватними особами і між приватними особами.

2) Дипломатичний – регламентує офіційно-ділові стосунки міжнародних організацій, підрозділів організацій та окремих громадян. Підстиль реалізується в нотах, протоколах, конвенціях, договорах, ультиматумах тощо.

3) Юридичний підстиль регулює та обслуговує правові відносини між державою та підприємствами/організаціями, між підприємствами, установами, між державою та приватними особами, між приватними особами і між підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності.

4) Адміністративно-канцелярський підстиль регламентує правові відносини та діловодство у професійно-виробничій сфері. До сфер використання адміністративно-канцелярського підстилю належать службові відносини між підприємствами, структурними підрозділами одного підприємства, приватними особами та організаціями і підприємствами. Підстиль знаходить реалізацію в договорах, контрактах, розписках, дорученнях, офіційних листах (кореспонденції), характеристиках тощо [19].

Різні науковці розглядають офіційно-діловий стиль з різних точок зору та дають йому різні назви. Так, І.Р. Гальперін даний стиль називає стилем ділового мовлення, В. С. Виноградов стилем ділових документів або діловим стилем, а І.В. Арнольд офіційним стилем [3, 8, 10]. В наукових роботах зустрічаються також такі

назви, як стиль «ділової прози», офіційно-канцелярський стиль, стиль ділового листування або адміністративний стиль. Закордонні мовознавці, в свою чергу, визначають такі поняття, як business language (ділова мова), political language (політична мова), commercial language (мова торгівлі), legal language (юридична мова), language of economics (мова економіки).

Проаналізувавши роботи вищезгаданих лінгвістів приходимо до висновку, що єдиного вірного визначення цьому поняттю немає. В.В. Гуревич визначає офіційно-діловий стиль через його мету, а саме – забезпечення успішної комунікації та співпраці двох сторін та досягнення між ними певних домовленостей. Науковець вважає, що під це визначення потрапляють листування між компаніями, фірмами, а також державами. Наприклад, такі документи, як ноти, пакти, листи і т. д. На думку Гуревича, висловлення протесту, наприклад, також має на меті досягти порозуміння та домовленості між двома зацікавленими сторонами [16].

В. С. Виноградов вважає, що офіційно-діловий стиль - «сукупність мовних засобів, функція яких – обслуговування сфери офіційно-ділових відносин, тобто відносин, що виникають між органами держави, між організаціями або усередині них, між організаціями і приватними особами в процесі їх виробничої, господарської, юридичної діяльності» [8].

А.Б. Шевнін визначає основні особливості офіційно-ділового стилю. До них, на думку філолога, належать:

- 1) висока регламентованість мови;
- 2) офіційність викладу;
- 3) безособові лексичні конструкції [56, с. 13].

До інших лінгвістичних особливостей офіційно-ділового стилю належать нейтральність та беземоційність повідомлення, використання слів в денотативному значенні, а отже і відсутність метафор, образних засобів та

емоційно-забарвленої лексики), лаконічність, використання кліше, специфічна фразеологія, використання скорочень, аббревіатур та канцеляризмів [2]. Крім цього, Шевнін зауважує, що офіційно-діловий стиль має виключати будь-яку двозначність, адже є надзвичайно важливим [56, с. 13].

Для коректної характеристики офіційно-ділового стилю варто диференціювати його від канцеляриту або канцелярської мови, яка з першого погляду є близькою до офіційно-ділового стилю. Насправді ж канцелярська мова значно відрізняється від офіційно-ділового стилю. Під канцелярською мовою маємо на увазі «суху, бідну, невиразну мову», яка робить фразу важкою для розуміння [49]. Лексичний канцеляризм може бути надлишковим, не нести жодної інформації, а також заперечувати значення слів, які розташовані в реченні поряд, що лишає речення будь-якого значення.

До типових характеристик канцелярської мови належать: надлишкові перефрази (*зелені насадження, а не ліс*), тавтологія, нестандартні аббревіатури, невинуватене змішування різних функціональних стилів мови, зловживання архаїзмами, недоречним використанням запозичень.

В контексті офіційно-ділового стилю важливо розуміти, що канцелярит – не є різновидом офіційно-ділового стилю. За класифікацією А. В. Флори, канцелярит – псевдостиль, який поверхнево нагадує офіційно-діловий стиль, але відрізняється за змістом [54]. Канцелярська мова не обмежується лише офіційно-діловим стилем та прагне вийти за його межі – в науковий стиль, розмовний, а також в мову ЗМІ та медіа. Офіційно-діловий стиль також може проникати як в науковий, так і публіцистичний та розмовний стиль, коли приймає в себе синтаксичні та лексичні одиниці відповідного стилю. Це відбувається, якщо тематика документу вимагає використання елементів певного функціонального стилю. Канцеляриту також характерна негативна або від’ємна функціональність. Він не лише не сприяє передачі інформації, а і ускладнює цей процес та саму інформацію. На думку К. І. Чуковського в цьому і полягає основне призначення канцелярської мови [55]. Таким чином, попри те, що офіційно-діловому стилю притаманне використання

канцеляризмів та кліше, канцелярська мова – не є елементом чи різновидом офіційно-ділового стилю.

Окрім лінгвістичних особливостей, офіційно-діловому стилю притаманні також і екстралінгвістичні особливості. До них належать:

1) Імперативність, яка на мовному рівні виражається в частому використанні інфінітивів, теперішнього часу, модальних дієслів, а також слів, які вказують на волевиявлення.

2) Точність. Ця характеристика особливо стосується юридичного підстилю, в яких двозначність або неточність може призвести до неправильного трактування документу. На мовному рівні точність виражається у використанні складнопідрядних речень, однорідних членів речень, прийменникових конструкцій.

3) Стандартизованість. Документи повинні відповідати певним вимогам, регламентованими в офіційній документації. Ця характеристика відображається використанням кліше та стійких виразів.

4) Аргументативність. Думки викладені в документі повинні підтверджуватися аргументами.

5) Інтертекстуальність. Інформація в текстах офіційно-ділового стилю повинна мати посилання на юридичні документи, протоколи тощо, якщо про них йдеться.

6) Діалогічність. Як зауважував В.В. Гуревич, тексти офіційно-ділового стилю мають на меті забезпечення комунікації між двома або більше сторонами. Тому офіційно-діловий стиль загалом має загальну схему питання-відповідь [16].

Отже, офіційно-діловий стиль англійської мови характеризується прагненням до максимальної чіткості висловлювання, високим ступенем регламентованості мови та офіційністю викладу. Йому притаманне прагнення до максимальної ясності та чіткості висловлювання, яке виключає можливість

двозначно трактувати текст. Ця особливість напряду пов'язана з тематикою текстів офіційно-ділового стилю та їх комунікативною метою. Ділові документи, що обмежуються законодавчою, дипломатичною, юридичною та адміністративно-канцелярською сферами вжитку, мають на меті забезпечувати успішну комунікацію та співпрацю двох сторін, а отже повинні якомога чіткіше висловлювати позицію тієї чи іншої сторони.

1.2 Особливості лексики офіційно-ділового стилю англійської мови

Офіційно-діловий стиль англійської мови визначається не лише екстралінгвістичними факторами, а і власне лінгвістичними. Серед них важливу роль грають лексичні особливості. Дослідник Тома визначає лексику ділової англійської мови таким чином: *“Business English vocabulary is accordingly the most distinctive feature of business English. Business English is a linguistic variety that is used to communicate efficiently in business settings and that is caused by the structure of economic situations and ultimately the mental representations of these situations in the form of specific content knowledge”* [96] До лексичних особливостей належить використання формальної (не розмовної) лексики. Наприклад, часто використовуються такі лексичні одиниці, як: *approximately* (замість *around*), *to employ* (в значенні *to use*), *to notify* (замість *to tell*), *to terminate* (замість *to end*). Як правило більшість з таких слів походять з латини або французької мови і використовуються з метою уникнення двозначності. Крім цього формальна лексика немає емоційного забарвлення, що є однією з основних характеристик офіційно-ділового стилю.

Іншою лексичною особливістю офіційно-ділового стилю є використання архаїчної лексики. Особливо часто архаїзми з'являються в юридичних документах у вигляді складних прислівників, які утворюються шляхом поєднання прислівників *here, there, where* з частками *after, at, by, from, in, of, under, upon, with, as* тощо. Наприклад, *hereto, hereby, whereby, thereafter*.

Наприклад, *The Lender's request for prior approval for purchase of a Mortgage Loan shall be regarded as an application for credit under the provisions of the Federal Equal Credit Opportunity Act and Regulation B issued pursuant **thereto** by the Federal Reserve Board, and the Federal Fair Credit Reporting Act; The provisions of this Agreement cannot be waived or modified except in a writing signed by the parties **hereto**; Notwithstanding any provision **herein** to the contrary, the Authority may modify procedural matters relating to the origination and delivery of Mortgage Loans without the consent of the Lender; the Authority or the Lender may **hereafter** designate to the other party in writing.*

Використання архаїчної лексики підкреслює офіційність та серйозність тексту, а також дозволяє уникати двозначності. З іншого боку, використання застарілої лексики робить тексти важкими для розуміння, оскільки вони рідко використовуються в повсякденному житті.

Тексти офіційно-ділового стилю англійської мови характеризуються також використанням запозиченої лексики, особливо латинського та французького походження. Цей факт пов'язаний з історією англійської мови: латинь набула чималого впливу під час запровадження християнства, а французька мова широко використовувалася під час нормандського завоювання Англії в 1066 р. Ще з тих часів запозичення закріпилися в документах та інших текстах офіційно-ділового стилю. Прикладом є *force majeure clause*, запозичення з французької. Такі запозичення мають лише одне значення, завдяки чому тексти, в яких вони використовуються, не мають двозначностей та можуть трактуватися лише одним способом. Окрім запозичень в офіційно-діловому стилі зустрічаємо і варваризми, які, на відміну від запозичень, залишають свою зовнішню форму та не асимілюються повністю. Варваризми в офіційно-діловому стилі найчастіше походять з латинської та французької мов та поділяються на 2 групи: 1) варваризми, які є синонімами до власне англійської термінології (*habeas corpus (lat.) - припис про представлення заарештованого до суду для розгляду законності арешту, crimen falsi (lat.) - шахрайство, обман; corpus juris (lat.) - звід законів*); 2)

варваризми, які належать до загальноповживаних слів (*bona fide* (lat.) - сумлінний; справжній, а *bona fide confession* – щиросерде зізнання; *par excellence* (fran.) – головним чином) [48].

Поряд з запозиченнями активно використовуються технічні терміни. Термінологія є базовим компонентом лексики офіційно-ділового стилю англійської мови. Складові термінів – лексеми – завжди відносяться до точно визначених концептів, не є полісемантичними та не призводять до двозначності. До того ж терміни не мають синонімів. Варто зауважити, що офіційно-діловий стиль не повинен залежати від контексту. Контекстуальна незалежність тексту підтверджує той факт, що будь-який текст повинен трактуватися лише одним способом незалежно від контексту [71].

Специфічною ознакою офіційно-ділового стилю є використання термінів, нетермінів та напівтермінів. Термін – слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо. Для розмежування понять термін, нетермін та напівтермін, визначимо основні характеристики терміну. До них належать:

- однозначність – в межах однієї терміносистеми термін має єдине значення. на семантичному рівні слова-терміни формують свої поля, які мають спеціалізовану чи вузько-направлену функціональну специфіку і призначення, що дозволяє уникати багатозначності: кожен, хто використовує певний термін

- системність – кожен термін належить до певної терміносистеми.

- словотвірний потенціал – термін дає можливість створювати новий термін за допомогою додавання суфіксів, префіксів та флексій.

Терміни дозволяють уніфікувати документи та в межах офіційно-ділового стилю поділяються на такі категорії:

1) найменування посад: *plaintiff, pretendant; defendant; tenant; paying taxes (person); depositor; leaseholder; contractor; (person) shown above; (person) putting signature below; recipient; adopter; witness; declarant ma inui.*

2) назви документів: *order, direction, biddin; record of proceedings; protocol тощо.*

3) назви важливих частин документа (отримувач та відправник, їх юридичні адреси, назви операцій і т.д.: *The Buyer, the Lender, the Owner, ; diary task; with the participation of smb [48].*

Значний прошарок лексики в текстах офіційно-ділового стилю належить так званим напівтермінам, процес формування яких супроводжується переходом слів загального вжитку до категорії термінів. Тобто напівтерміни – це слова, які реалізують нове термінологічне значення, що розвивається додатково з основним значенням слова та звужує його до терміну. В. Тітаренко зауважує, що навіть загальноживані лексеми можуть ставати термінологічними найменуваннями. Так, в процесі розробки правових норм слова загального вжитку набували нових значень та ставали термінами і навпаки, спеціальні слова можуть використовуватися в різноманітних комунікативних ситуаціях, набуваючи при цьому експресивно-емоційного забарвлення, яке є нетиповим та непритаманним для них [38]. До загальноживаних слів, які використовуються в спеціальному значенні в офіційно-діловому стилі належать, наприклад, *picking out – прибуток за рахунок дрібної крадіжки, forcing – змушення, commit – вчинення злочину, late duck, bench тощо.*

Окремою групою термінів, які використовуються в офіційно-діловому стилі, є ділові терміни. Під поняттям «ділова термінологія» маємо на увазі функціонально марковані одиниці ділового стилю, однозначність яких забезпечує всім жанрам офіційного стилю точність та ясність вираження думки. До ділових термінів належать кліше, назви документів та інші специфічні стійкі

висловлювання. Кліше – дво- або багатокomпонентні словосполучення, які використовуються в різних контекстах з однаковим лексичним значенням [38].

А. Піж зауважує, що частина мовних одиниць за своєю функцією є термінами, а за структурою – ідіомами. Такі терміни використовуються в офіційно-діловому стилі, а отже, можна стверджувати, що ідіоми також входять до складу лексики офіційно-ділового стилю [47, с. 21].

Ідіоми за своєю денотативною функцією можна поділити на 4 групи:

1) Ідіоми, які використовуються в вузькому значенні - *pardon* - прощення, амністія як вид помилування; *hard labour* - примусова праця як вид важкої праці).

2) Ідіоми, які мають широке значення – *kidnapping*, що буквально означає «викрадення дитини» (*kid* – дитина, *nap* – викрадати), в офіційно-діловому стилі має ширше значення: викрадення людини незалежно від віку (*kidnapping n. The felony of abducting an individual by force*). З іншого боку, *housebreaking* (грабіж житлового будинку дослівно) має значення незаконного проникнення в будь-яку будівлю (незалежно від того, чи є ця будівля житловою).

3) Ідіоми, які частково змінили своє значення - *manslaughter* (дослівно -вбивство людини) в юридичному значенні - ненавмисне вбивство.

4) Ідіоми з метафоричним значенням, до яких належать всі види метафор та метонімії. Наприклад, *to churn* мало значення «збивати масло», а в юридичному контексті означає «інвестувати», а юридичне значення *four corners* (чотири кути) – ціна всього документа, а не його частин [48].

В офіційно-діловому стилі використовуються і нейтральні фразеологізми: *to be significant, to be of importance, to occupy a post, to cause damage* тощо.

Особливістю офіційно-ділового стилю англійської мови є лексичні пари, що утворюються за допомогою закінчень, та позначають протилежні правові відносини. Суб'єкт, який здійснює дію, позначається флексією *-er/-or*, а пасивний учасник правових відносин, позначається флексією *-ee*: *employer-employee*

(роботодавець-працівник). З іншого боку, на позначення учасників правових відносин можуть вживатися полісемантичні слова. Так, наприклад, *subject of contract* (предмет контракту), *subject law* (суб'єкт права) можуть мати різні значення в залежності від типу та змісту документа.

Наявність повних та відносних синонімів. Повні синоніми відрізняються між собою за походженням: одна лексична одиниця належить до власне англійської лексики, а інша – була запозичена: *border – frontier; individual – person, to own – to possess, paternity – fatherhood, place of residence – habitat, crime – offence*. У відносних синонімів ядро значення співпадає, але компоненти периферійних значень відрізняються. Наприклад, *deposit* (вклад в банку) - *investment* (капіталовкладення), *clients* (клієнти) – *customers* (покупці), *reason* (причина) – *motive* (мотив). Крім цього, існують слова, які в загальному вжитку мають подібне значення, але в офіційно-діловому стилі набувають різних значень та можуть бути різними термінами: *larceny* – крадіжка, *theft* – напад, розбій, крадіжка.

Завдяки використанню парних синонімів в текстах досягається найбільша точність: *null and void, packing and wrapping, terms and conditions, claims and debts, duty and tax, customs and usages, missing and disappeared person, elderly and aged*. Парні синоніми використовуються, щоб зробити значення слова більш точним та чітким. З іншого боку, деякі слова не є повністю синонімічними, проте можуть використовуватися в парі, що конкретизує значення іменника: *breaking and entering, shall be or remain liable* тощо.

В офіційно-діловому стилі спостерігаємо також наявність антонімічних рядів слів: *plaintiff – defendant* (позивач - відповідач (обвинувачений)), *democracy – dictatorship* (демократія – диктатура), *punished – acquitted* (покараний - виправданий), *aggravating – extenuating circumstances* (обтяжуючі вини обставини - пом'якшувальні обставини). Такі антоніми належать до категорії лексичних антонімів, оскільки вони направлені на висловлення протилежного значення слова, а не на його заперечення. До граматичних антонімів належать, наприклад,

guilt - guiltlessness (вина – невинність), які утворюються, як правило, шляхом афіксації. З іншого боку, антоніми поділяються на однокореневі та різнокореневі. До однокореневих належать *to appoint – to disappoint; justice - injustice, sanctioned – unsanctioned, merciless -merciful, punishability – unpunishability*. До різнокореневих відносяться такі слова: *juridical person – physical person, guilty – innocent* тощо [34].

Спільним для всіх жанрів офіційно-ділового стилю є наявність різноманітних скорочень, аббревіатур тощо. Наприклад, *M. P. (Member of Parliament), U.N. (United Nations), pmt (Parliament), gvt (government)* тощо.

Для мови ділових документів характерними є використання традиційний засобів вираження, які пришвидшують процес формування типових для цього стилю фразеологічних одиниць. Традиційність засобів вираження закладає фундамент для іншої риси офіційно-ділового стилю сучасної англійської мови: наявність великої кількості архаїчних слів та висловів. В більшості документів зустрічаємо такі слова та словосполучення, як *beg to inform, hereby, henceforth, aforesaid* тощо.

Дипломатична мова також характеризується використанням деякої кількості слів латинського та французького походження, які отримали певне термінологічне значення саме в офіційно-діловому стилі. Такими слова є, наприклад, *persona grata; persona nongrata; pro tempore; the quorum; status quo* тощо.

Поряд з офіційними термінами в офіційно-діловому стилі англійської мови чати використовуються професіоналізми, варваризми та лексичні одиниці розмовної мови. Наприклад, *a lame duck* - повторно обраний член парламенту чи конгресу (дослівно «кульгава качка»). Крім цього, *a lame duck* також може означати «правка в конституцію США».

Досить часто зустрічається метонімія. Наприклад, *a bench* (дослівно: лавка, місце судді в суді) в офіційно-ділових документах може набувати значення «склад членів суду». Звідси *a bench trial* – судовий процес, *a bench warrant* –

розпорядження суду. Антомазія (один з видів метонімії, який полягає в перенесенні характеристик та особливостей відомих персонажів з художньої літератури або історичних персоналій) зустрічається в назвах законів: *the Tom Jones law* – закон про усиновлення названий відповідно до імені героя роману Г. Філдинга «The Story of Tom Jones the foundling». Крім цього, в офіційно-діловому стилі можливе використання перифразу. Наприклад, *to dust somebody's jacket* – нанести тілесні ушкодження.

На думку І. Р. Гальперіна, «метафора є одним з засобів образного відтворення дійсності. Значення цього стилістичного прийому важко переоцінити» [10]. Раджабова С. Ш. вважає, що попри те, що використання метафор впродовж довгого часу обмежувалось художнім стилем, а офіційно-діловий стиль позбавлений емоційності, використання метафор є типовим для офіційно-ділового стилю англійської мови. Наприклад, формули ввічливості, які часто використовуються в офіційно-ділових листах, зберігають ознаки метафори та мають певний емоційний вплив: *We were glad to receive your letter; We appreciate your letter; We shall be grateful to you for any data; I will be happy to answer any questions you may have; Looking forward to your early reply тощо*. Так, ці фрази відповідають визначенню метафори як співвідношення предметно-логічного і контекстуального значення. З іншого боку, ми розуміємо, що автор листа, можливо, не особливо радий отримати лист чи чекає на питання: це лише формули ввічливості, притаманні текстам офіційно-ділового стилю. Це ж саме стосується форм вітання та прощання: *Yours faithfully; Yours sincerely; Dear Mr. Green* [48].

Подібні формули ввічливості в офіційно-діловій переписці також можуть виконувати функцію евфемізмів та м'яко регулювати або приховувати конфлікт. Наприклад, за бажання змінити робоче місце типовими конструкціями є *I am resigning my position as special accounts representative; Recent circumstances incompatible with my personal values require that I change my employment*. Так, фраза «*incompatible with my personal values*» є метафорою, значення якої розкривається

лише в листі (вірогідно, що ця фраза маскує певний конфлікт) [44]. Крім цього, наразі в офіційно-ділових листах важливу роль грає так званий «you-attitude», тобто, особистий стиль автора листа, природність та простота висловлювання переважають над кліше. Такий підхід характерний для американської кореспонденції [48].

Бейкер визначає 6 категорій лексичних одиниць, які використовуються в офіційно-діловому стилі англійської мови:

- 1) лексичні одиниці, які позначають загальні поняття;
- 2) лексичні одиниці, які мають спеціальне значення в межах певної сфери діяльності;
- 3) полісемантичні терміни, які мають різні значення в різних дисциплінах;
- 4) лексичні одиниці, які мають лише 1 значення в кожній дисципліні, в яких вони можуть використовуватись;
- 5) формальні лексичні одиниці, які використовуються для опису технічних процесів або функцій (*to occur* замість *to happen*).
- 6) лексичні одиниці, які використовуються, щоб передати оцінку автора матеріалу, який він пише [38].

Варто зауважити, що ці категорії тісно переплітаються між собою та можуть утворювати нові категорії. З цієї класифікації можемо зробити висновок, що до лексичного складу офіційно-ділового стилю належать не тільки спеціалізовані терміни, але і лексичні одиниці загального вжитку, які набувають нових значень в певних контекстах.

Оскільки зміст офіційно-ділових документів передбачає необхідність називати та позначати різноманітні підприємства, установи, типи документів, посади тощо, виникає необхідність широко використовувати номенклатури [38].

Таким чином, лексичний склад офіційно-ділового стилю англійської мови представлений загальноживаною емоційно-нейтральною лексикою. Великий пласт слів, які часто вживаються в документах, складають терміни, оскільки вони є однозначними в рамках однієї терміносистеми та виключають можливість трактувати один і той самий текст різними способами, що є однією з головних характеристик офіційно-ділового стилю. Іншим базовим компонентом офіційно-ділового стилю є архаїчні та запозичені лексеми, які підкреслюють офіційність викладу. На противагу офіційним архаїчним та запозиченим лексичним одиницям, офіційно-діловий стиль характеризується використанням професіоналізмів, жаргонізмів, а також таких художніх засобів, як метонімія та метафора. Метонімія, метафори, фразеологізми та ідіоми, які використовуються в офіційно-діловому стилі, є емоційно-нейтральними та відповідають стилістиці офіційно-ділового стилю.

1.3 Компаративний аналіз офіційно-ділового стилю англійської та української мови

Офіційно-діловий стиль української мови входить до кола наукових інтересів таких дослідників як І. К. Білодід, Ю. В. Шевельова, Г. П. Їжакевич, А. Ф. Марахов, О. М. Пазинич та О. М. Мацько. Серед наукових робіт вищезгаданих лінгвістів зустрічаються як стислі огляди становлення та розвитку офіційно-ділового стилю, так і ґрунтовні роботи присвячені підстилям української дипломатичної лексики, а також порівнянню функціонування офіційно-ділового стилю української та англійської мови. До останніх належать зокрема кандидатські дисертації О. М. Пазинич та О. М. Мацько про мовні особливості сучасного дипломатичного листування та мовні формули в дипломатичних стилях відповідно.

Подібно до офіційно-ділового стилю англійської мови, офіційно-діловий стиль української мови характеризується нейтральністю, точністю, ясністю,

стислістю, послідовністю, імперативним характером та структурованістю. Структурною ознакою офіційно-ділового стилю є поділ тексту на пункти, підпункти, параграфи тощо [27]. Крім цього, мові документообігу притаманні використання стандартних мовних зворотів та кліше.

На думку А. Коваль, основу текстів офіційно-ділового стилю української мови, як і англійської, складає загальноживана стилістично-нейтральна лексика. В цю категорію належать лексичні одиниці на позначення осіб за родинною спорідненістю (*мати, батько, брат, сестра*); осіб за професійною належністю (*декан, вчитель, секретар тощо*); предметів побуду (*стіл, книга, шафа*); ознак (*високий, низький, квадратний, круглий*); дій, процесів та станів (*будувати, ремонтувати, писати, вантажити*); просторових і часових понять (*день, рік, доба, тиждень*); одиниць виміру (*грам, метр, кілограм*) тощо. Як зауважує А. Коваль, ці слова є широкоживаними та зрозумілими, тому їх використання є характерними для всіх функціональних стилів сучасної української мови [25, с. 91].

Як зауважує Дудик П. С. лексичний склад текстів офіційно-ділового стилю складається з «виразних стандартних, тобто усталених й типових для цього стилю мовних форм, формул, слів й сполучень слів...» [18, с. 70].

Л. Мацько вважає, що офіційно-діловий стиль володіє виразним книжним характером та наголошує, що при виборі лексичних одиниць для укладання ділових паперів слід віддавати перевагу книжним, позбавленим експресивного забарвлення словам. Переважна більшість книжної лексики притаманна функціональним стилям, які існують в писемній формі (публіцистичний, науковий, художній та офіційно-діловий стиль), та не закріплена за однією сферою вжитку [35, с. 110]. Лексичному складу англійської мови також притаманне використання нейтральної, книжної лексики.

До лексики з книжним забарвленням належать зокрема 1) терміни, які виражають загальнонаукові поняття, які вживаються в широкому значенні: *економіка, характеристика, історія, прогрес тощо*; 2) слова з абстрактним значенням, які закінчуються на -ання, -ення, -іння, -ство, -цтво: *сумісництво, функціонування, товариство*; 3) віддієслівні іменники на -ння, -ття: *спостереження, прибуття*; 4) дієприкметники: *виконуючий, призначений*.

Попри те, що більшість слів з книжним забарвленням не закріплені за одним функціональним стилем та сферою вжитку, існують і такі, які використовуються лише в офіційно-діловому стилі. Цей пласт лексики називають діловою: *наказ, резолюція, протокол, апеляція, посол, консул тощо* [35, с. 110].

Вибір лексики для офіційно-ділових текстів повинен відповідати нормам сучасної української мови та стилю офіційно-ділової мови, який регламентується ДСТУ 1.5:2003. «Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів». Відповідно до Правил, мовні засоби в офіційно-діловому стилі повинні вживатися згідно з їхнім прямим значенням, а у випадку, коли в мові існує 2 рівнозначних синоніми українського та англійського походження, рекомендується віддавати перевагу власне українському слову.

Відповідно до лексичних норм в текстах офіційно-ділового стилю слід використовувати лише загальноновживану, стилістично нейтральну, унормовану лексику; терміни; однозначні лексичні одиниці (у випадку вживання багатозначного слова контекст повинен залишати лише одне значення слова, щоб уникнути декількох можливих трактувань одного й того ж самого речення); слова лише у прямому значенні; емоційно-нейтральні слова.

Крім відповідності лексичним нормам сучасної української мови, вибір слова в тексті має бути вмотивованим. Коваль А. П. вважає, що вмотивованість використання слова в тексті перевіряється реакцією читача на це слова: якщо при читанні увага читача зосереджена на змісті тексту, значить слова вживі

доречно, а вибір лексичних одиниць був вмотивованим. В протилежному випадку, якщо при читанні читач звертає увагу на форму ділового паперу, а не його зміст, чи якщо деякі слова викликають в читача недовіру до тексту, це означає, що вибір слів недоречний та невмотивований [25, с. 119].

До лексичних особливостей офіційно-ділового стилю української мови, як і англійської, належать:

1) використання загальноживаної лексики – основну тексту офіційно-ділового стилю становить загальноживана лексика (*право, закон, основа тощо*) [36].

2) використання термінології, яка стосується сфери діяльності, про яку йдеться в тексті [15, с. 192].

М. Зубков розуміє під терміном слово, яке виконує номінативну чи дефінітивну функцію, тобто слово, яке засобом чіткого позначення [20, с. 12]. На думку Гриценко Т. Б., використання спеціальної термінології – «необхідна умова для мови, науки, техніки і виробництва взагалі, для організованого права і зв'язаного з ним судочинства та ін.» [15, с. 23].

3) використання канцеляризмів (*вищезгаданий, вищезазначений, пред'явник тощо*) та кліше (*обіймати посаду, підбивати підсумки, притягти до відповідальності, залучити до роботи*).

4) частотне вживання віддієслівних іменників (*виконання тощо*) та відіменних похідних прийменників (*на виконання, у зв'язку з, відповідно до тощо*) [12, с. 37]

5) використання безособової форми дієслова та інфінітивів (*завдання виконано, розробити, провести, заслухати, обґрунтувати, обговорити тощо*), що забезпечує імперативність тону викладу документу.

6) використання мінімальної кількості прикметників, що зумовлено нейтральністю стилю. Серед наявних прикметників більшість входить до складу

стійких словосполучень (*грошова одиниця, споживчий кошик, державна скарбниця, споживчий кошик*) та є якісними – такими, що не дають оцінку чи характеристику фактам [28].

Окрім цього, офіційно-діловий стиль характеризується обмеженим використанням синонімів, що зумовлено потребою забезпечити точну та однозначну передачу інформації. Допустимими вважаються описові синонімічні форми в тому випадку, якщо вони не завуальовують зміст та головну думку документа (*номер – пішов від нас, пішов з життя; п'яний – в стані алкогольного сп'яніння тощо*) [12, с. 26]. Окремі жанри дозволяють використання синонімів з метою урізноманітнення тексту, уникнення повторів чи вираження позитивної/негативної оцінки. За допомогою цього прийому текст набуває урочистості.

Використання антонімів є, натомість, значно частішим, ніж синонімів, з огляду на те, що антоніми використовуються з метою розрізнення понять, підкреслення непеєднуваності явищ: *прийом (на роботу) – звільнення (з роботи), початок – кінець (робочого дня)* [42, с. 93].

Вживання іншомовної лексики в офіційно-діловому стилі, як зауважує Боровський В. Н., слід використовувати лише в доречних випадках. Наприклад, слова іншомовного походження не варто вживати, коли є відповідники українського походження; не рекомендовано вживати в одному документі іншомовне слово та його український відповідник (*апелювати – звертатися, дефект – недолік, екстраординарний – особливий*). Використовувати слово іншомовного походження можливе лише в тому випадку, якщо його значення зафіксоване в словниках української мови. Доречним вважається використання міжнародних термінів (*гриф, кредит, дебет тощо*) [7, с. 42].

Спільною рисою ділових документів англійської та української мов є типізація та високий ступінь одноманітності, регламентація розміщення та будови тексту [41, с. 35]. Типізація документів офіційно-ділового стилю дозволяє

моделювати документ для будь-якої ситуації чи будь-якого різновиду. Це означає, що документи, які мають однакову мету складаються з однакових типових модулів, блоків та клішованих частин тексту. В договорах такими частинами є, наприклад, предмет договору, представлення сторін, термін дії договору тощо. Як правило, за типовими блоками інформації закріплено місце розташування в тексті, що робить документ зручним для читання та опрацювання.

З одного боку, не рекомендується використовувати художні метафори, метонімії, епітети, гіперболи та інші засоби створення образності, оскільки вони несуть в собі емоційне забарвлення та оцінне значення.

З іншого боку, подібно до англійської мови, характерними для текстів офіційно-ділового стилю української мови є стерті метафори і метонімії. Під стертими метафорами та метоніміями, або загальнономовними, маємо на увазі такі, що втратили свою образність так, що «не всі носії мови можуть відчуті їх внутрішню форму» [14, с. 8]. До часто вживаних стертих метафор та метонімії належать такі вирази, як *брати до уваги, підпис під документом, одержати асигнування тощо*.

Деякі фразеологізми (усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів), не виникає в процесі мовлення відповідно до загальних граматичних і значенневих закономірностей поєднання лексем, а відтворюється у вигляді усталеної, неподільної, цілісної конструкції) також є типовими для офіційно-ділового стилю української мови. Їх можна поділити на декілька категорій:

1) книжні фразеологічні одиниці: *дошкульне місце, вводити в оману, віддавати належне*;

2) термінологічні назви предметів, понять та явищ: *доменна піч, ланцюгова реакція, утома металу*;

3) номенклатурні найменування: *очні краплі, білий гриб, антонівські яблука, старший науковий співробітник*;

4) складені термінологізовані назви: *країни третього світу, країни, що розвиваються та інша суспільно-політична термінологія;*

5) лексикалізовані сполуки: *з року в рік, з одного боку, з іншого боку;*

6) назви ділових паперів (*витяг з протоколу, пам'ятна записка, почесна грамота, дорожній лист, вірча грамота*) [50].

В окремих жанрах офіційно-ділового стилю допускається використання образних метафор, метонімії, епітетів, гіпербол та порівнянь для створення урочистості мовлення. До таких жанрів належать дипломатичні документи, святкові накази тощо.

Відмінною рисою офіційно-ділового стилю української мови в порівнянні з англійською мовою є недопустимість використання розмовної лексики, діалектизмів, вульгаризмів, жаргонізмів і т. д. Вони замінюються стилістично нейтральними відповідниками: *авто – автомобіль, електричка – електропоїзд, бос – начальник, керівник тощо.*

Проаналізувавши особливості функціонування офіційно-ділового стилю англійської та української мови, приходимо до висновку, що більшість характеристик функціонального стилю однакові в обох мовах. Однак існують і відмінності: наприклад, використання розмовної лексики, жаргонізмів та професіоналізмів, архаїчної лексики, парних синонімів та евфемізмів не характерне для української мови, проте зустрічається в англійській.

Таблиця 1.1 – Порівняльна таблиця особливостей офіційно-ділового стилю англійської та української мови

Особливість офіційно-ділового стилю	Англійська мова	Українська мова
нейтральність	+	+

точність	+	+
структурованість/стандартизованість	+	+
використання стилістично-нейтральної лексики	+	+
використання ділової лексики	+	+
використання термінів	+	+
використання канцеляризмів	+	+
використання лише якісних прикметників	+	+
використання іншомовної лексики	+	—
використання метафор, фразеологізмів та інших художніх засобів	+	+
використання розмовної лексики, діалектизмів, вульгаризмів	+	—
використання жаргонізмів, професіоналізмів	+	—
використання архаїчної лексики	+	—
використання варваризмів	+	—

використання антонімів	+	+
використання парних синонімів	+	—
використання евфемізмів	+	—

Отже, попри відмінності офіційно-ділових дискурсів англійської та української мов, до яких належать використання використання іншомовної лексики, жаргонізмів та професіоналізмів, евфемізмів та парних синонімів, діловий стиль української мови поділяє багато спільних рис з відповідним функціональним стилем англійської мови. До них належать точність, структурованість, відсутність емоційно-забарвленої лексики, використання специфічних фразеологізмів, метафор та метонімії, а також широкий вжиток термінів. З огляду на спільні та відмінні риси робимо висновок, що офіційно-діловий стиль англійської мови є менш структурованим та клішованим порівняно з українською мовою, оскільки він допускає використання розмовної лексики та професіоналізмів.

1.4 Політкоректність як ключова характеристика офіційно-ділового стилю англійської та української мови

Оскільки тексти офіційно-ділового стилю мають на меті регулювання стосунків між фізичними особами; між юридичними особами; між державами; між фізичними особами та державою і між юридичними особами та державою, вони відіграють важливу роль в суспільно-політичному дискурсі української мови та повинні відображати зміни, які відбуваються в суспільно-політичному житті

країни. Останні декілька десятиліть характеризуються прагненням світової спільноти до політкоректності.

Під політкоректністю З.С. Трофімова розуміє як «правильну, коректну політичну позицію, що з'явилася у зв'язку з виникненням ідеї культурного плюралізму і, як наслідок, необхідності відповідно до нової ідеології пропорційна представляти твори літератури і мистецтва, досягнення в суспільному і політичному житті, які стосуються представників усіх етнічних і сексуальних меншин» [52, с. 227].

В. А. Аврорін вважає, що політкоректність – планомірний вплив на мовну ситуацію, а саме на збереження або зміну внутрішнього устрою мови. Крім цього, він вбачає в політкоректності базову складову політичної культури, багатоаспектним мовним і лінгвокультурним феноменом, що здатен змінювати мовну норму [1, с. 175].

Кей М. Лоузі зазначає, що політкоректність – це набір програм, ініціатив та поглядів, розроблених з метою вдосконалення взаємодії суспільства з певними соціальними групами та покращення їх життя та ролі в суспільстві [79]. Н. Ферйклоу стверджує, що політкоректність варто розглядати в контексті соціальних перетворень останніх десятиліть, а значне поширення антирасистської та антисексистської мов є не результатом боротьби цих груп суспільства проти системи, а закономірним планомірний результатом змін в суспільстві. Таким чином, створення політично коректної мови пояснюється постійною боротьбою за рівні права для певних категорій громадян та бажанням виключити можливість будь-яких видів дискримінації людей в суспільстві [67].

В сучасних словниках англійської мови зустрічаємо примітки, які застерігають від вживання певних лексичних одиниць в недоречних та неполіткоректних ситуаціях. Серед приміток виділяємо такі:

- now considered offensive (вважаються образливими зараз);

- some people think that this word is offensive (деякі люди вважають це слово образливим);
- taboo. Do not use this word (табу. Не використовуйте це слово) [32].

Прикладами неполіткоректної лексики та способів заміни на більш прийнятні варіанти є *poor* (бідні люди) – *economically disadvantaged* (економічно неблагополучний), *unemployed* (безробітний) – *unwaged* (особа, яка не отримує зарплату), *alcoholic* (алкоголік) – *substance abuse survivor* (особа, що пережила зловживання алкоголю).

Подібні приклади зустрічаються і в українській мові: *інвалід* - людина з особливими потребами, *людина з вадами слуху/зору, двієчник*» - недостатньо вмотивований учень, *псих*» - людина з психічними розладами тощо.

Основними тематичними групами, до складу яких належать політкоректні лексичні одиниці належать:

- 1) найменування осіб за національною або расовою ознакою;
- 2) найменування осіб за сексуальною орієнтацією;
- 3) найменування осіб за віковою ознакою;
- 4) найменування осіб за матеріальним станом та положенням в суспільстві;
- 5) найменування осіб за сімейним положенням;
- 6) найменування осіб за фізичними особливостями;
- 7) найменування осіб за гендерними ознаками [32].

Зупинимося детальніше на політкоректності в українській та англійській мовах в найменуваннях осіб за гендерними ознаками.

Українське законодавство написано з точки зору чоловіка, про що свідчать такі приклади нормативно-правових актів України: «*Близькі родичі — батьки, дружина, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, внуки*»

(Кримінально-процесуальний кодекс України), в якому відсутня лексема «чоловік»; *Перша черга спадкоємців за законом — При спадкоємства за законом спадкоємцями першої черги є, в рівних частках, діти (у тому числі усиновлені), дружина і батьки (усиновителі) померлого...*» (Цивільний кодекс України) – відсутня лексема «чоловік», *«Друга черга спадкоємців —...брати і сестри померлого, а також: дід та бабка померлого як з боку батька, так і з боку матері (друга черга)»* (Цивільний кодекс України) – немає лексеми «удочерені» та «удочерителі» [46].

З іншого боку, в деяких законах України спостерігається паралельне вживання найменувань осіб чоловічого і жіночого роду: *«Близькі родичі — батьки, дружина (чоловік), діти, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки...»* (Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.93); *«Молода сім'я, подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 28 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 28 років.»* (Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.93) [46].

Що стосується професійних найменувань жінок в офіційно-діловому стилі, то «перевага віддається формам чоловічого роду, навіть, коли є жіночий відповідник у загальнонародній мові. Адже в діловому спілкуванні підкреслюється не стать людини, а її службове й соціальне становище». Вважається, що форма чоловічого роду не асоціюється з особою чоловічої статі [43, с. 145].

В англійській мові професійні найменування жінок в офіційно-діловому стилі зазнали значних змін. Так, раніше більшість професій вживалися лише в тому роді, який збігався зі статтю людини, яка виконувала цю роботу найчастіше (*a stewardess, a waitress, a businessman motto*). Зараз, однак, завдяки впливу соціально-політичних рухів на підтримку прав жінок поширюється та стає все популярнішою гендерна інклюзивність в мові, яка призводить, зокрема, до

використання гендерно-нейтральних іменників на позначення професій: *a flight attendant, a businessperson, a firefighter, a police officer тощо*.

Змін в обох мовах зазнала і система звертань. Традиційні звертання *Mrs.* та *Miss*, які пов'язані з сімейним станом жінки – для заміжньої та незаміжньої жінки відповідно, замінюються на нейтральну альтернативу *Ms.*, яка була створена ще в 40-х роках минулого століття, а набувати популярності почала 20 років потому.

В українській мові в системі звертань існує опозиція лексем «пан :: пані :: панна», в якій «пані» вказує на сімейний статус жіночої статі. Пузиренко Я. В. вважає, що «в українській мові є всі підстави та можливості для запровадження двочленної системи звертань»: пан та пані. Ця система ще, однак, не набула широкого вжитку в українській мові [46].

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Отже, офіційно-діловий стиль англійської та української мови функціонує в межах одних тематик, які включають в себе документи законодавчої, дипломатичної, юридичної та адміністративно-канцелярської сфер, та характеризується подібними ознаками: точність, нейтральність, чіткість і ясність викладу тексту, стандартизація та офіційність викладу текстів. Іншою спільною рисою офіційно-ділового стилю англійської та української мови є лексичний склад

текстів, який складається з загальноживаної лексики, а також характеризується використанням термінів, метафор, метонімії, усталених, типових фраз (канцеляризмів) тощо. На відміну від англійської мови, офіційно-діловий стиль української мови не допускає вживання слів іншомовного походження, історизмів, професіоналізмів чи варваризмів. В англійській мові використання вищезгаданих груп слів допускається, що робить офіційно-діловий стиль менш стандартизованим та клішованим.

Важливою характеристикою офіційно-ділового стилю в обох мовах є політкоректність, а саме уникнення гендерної асиметрії шляхом використання гендерно-нейтральних лексем або утворення фемінітивів, та використання слів, які можуть образити будь-яку групу населення. Актуальність цієї проблеми зумовлена постійною боротьбою за рівні права певних категорій населення та проти стереотипів і дискримінації. В англійському дискурсі проблемам політкоректності та гендерної асиметрії приділяється більша увага, в тому числі на законодавчому рівні, оскільки кількість гендерно маркованих іменників в англійській мові обмежена. Україномовний дискурс в цьому контексті поки що не досягнув результатів англійської мови: українське законодавство написане з точки зору чоловіка, а в більшості професійних найменувань перевага надається чоловічому роду.

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРУ У ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ СТИЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

2.1 Гендерна асиметрія в мовах та способи її подолання

Поняттям гендер займаються дослідники різноманітних галузей знань. Зокрема, цим поняттям цікавляться філософи, соціологи, правознавці, філологи і т.д.

Ще в 1935 році науковець М. Мід у своїй праці «Секс і темперамент у трьох примітивних суспільствах» розрізняє поняття гендеру та статі. На її думку, гендер – «сукупність соціокультурних ознак, яких набуває людська стать у певній культурі чи суспільстві». Натомість стать – універсальна, визначена природою характеристика людини, яка є усталеною та не змінюється [83]. Відома авторка Симона де Бовуар в книзі «Друга стать» визначає гендер як «ідею або конструкт, відповідно до якої людське тіло вибудовується як чоловіче або жіноче», а стать розглядається як соціально витворена фікція без опертя на природу [64]. Сексолог Джон Мані ще в 1955 році стверджував, що гендер та гендерні ролі – це певні характеристики, за допомогою яких людина визначає, ким вона себе почуває [84]. Як бачимо, науковець не обмежує поняття гендер статевими особливостями. Американський психолог Роберт Столлер в своїй роботі “Sex and Gender: on the Development of Masculinity and Femininity” також часто звертається до поняття гендер та використовує його на позначення соціальних, культурних і поведінкових аспектів статі. Він розмежовує біологічні характеристики людини від соціальних, тобто тих, які надаються людині через стереотипні уявлення про стать [94].

Як бачимо, поняттям гендер спочатку цікавилися філософи та соціологи. Пізніше ним зацікавилися і лінгвісти. В другій половині 20 століття (1975 рік) Р. Лакоф видає працю «Мова та місце жінки», в якій пояснює роль жінки у картині світу [78]. О. Горошко стверджує, що кінець минулого століття може характеризуватися створенням нового розділу філології – гендерної лінгвістики (або лінгвістичної гендерології) [13]. Основна мета цього розділу науки – описати мову в її зв'язку з феноменом статі та класифікувати і систематизувати методи лінгвістичних досліджень гендеру.

Наразі існують численні дослідження в межах гендерної лінгвістики, в яких науковці намагаються трактувати поняття гендер. Єдиного правильного

визначення цьому поняттю, однак, не існує, адже воно багатогранне та кожен науковець трактує його по-іншому.

А. В. Кириліна вважає, що «гендер – це соціальна стать на відміну від біологічної, і продукується вона у процесі соціальної, культурної і мовної практики. Гендерний фактор, який враховує природну стать людини і її соціальні «наслідки», є однією з істотних характеристик особистості і протягом усього життя впливає та її усвідомлення своєї ідентичності, а також на ідентифікацію суб'єкта мовця іншими членами соціуму» [21]. Дослідниця стверджує, що в мові світ сприймається з двох різних точок зору: чоловічої та жіночої. Тому можна стверджувати, що в мові існують певні моделі мовленнєвої поведінки, а відповідно і гендерні стереотипи.

За визначенням Ф. С. Бацевича, гендер – це системна характеристика соціального порядку, яка постійно відтворюється як у стосунках свідомості, так і в структурах міжсуб'єктивної взаємодії» [5].

О. Л. Бессонова вважає, що гендер – мисленнєвий конструкт або модель, що використовується для більш адекватного та коректного опису проблем статі і розмежування його біологічних та соціокультурних функцій [6].

Дж. Шапіро вважає, що поняття гендер відноситься, перш за все, до соціальних, культурних та психологічних конструктів, які нав'язуються на існуючі біологічні відмінності людей» [92].

Джулія Батлер висловлює позицію, що поняття гендеру не слід обмежувати до опозиції «чоловік::жінка». “It should encompass “the gender complexities raised by homosexual contexts and practices such as cross-dressing or transvestism” [61]. Цю думку поділяє і Дж. Вуд, яка також розрізняє поняття «стать» та «гендер». Під статтю вона розуміє сукупність біологічних ознак, які визначаються певним набором хромосом і гормонами; а гендер, на думку дослідниці, - різноманітні значення, імплікації та моделі, які суспільство приписує статті [101].

Спираючись на проведений аналіз робіт М.Мід, Р. Столлера, А.В. Кириліної, Ф.С. Бацевич, О.Л. Бессонової, Дж. Шапіро, Дж. Батлер, Дж. Вуд, узагальнимо основні характеристики гендеру в таблиці 1:

Таблиця 2.1 – Основні характеристики гендеру

	Сукупність соціальних ознак	Набувається в культурі	Мисленневий конструкт	Не обмежується опозицією «чоловік::жінка»	Розмежує біологічні та соціальні характеристики людини
М. Мід	+				+
Р. Столлер	+	+			+
А. В. Кириліна	+	+	+		+
Ф. С. Бацевич	+	+	+		
О. Л. Бессонова	+	+	+		+
Дж. Шапіро	+	+			+
Дж. Батлер				+	
Дж. Вуд					+

Відповідно можемо зробити висновок, що гендер – це сукупність соціокультурних ознак, яку людина набуває в процесі існування в соціумі та культурі; гендер існує в мисленні, розмежує біологічні та соціальні характеристики людини та не обмежується опозицією «чоловік::жінка».

Як вже було зазначено вище, поняття гендер використовується для розмежування біологічної та соціальної статті. На думку соціолога Майкла С. Кіммела, «стать стосується біологічного апарату, чоловічої й жіночої особини,

тобто нашої хромосомної, хімічної та анатомічної будови. Стать – це самець і самиця; гендер – це маскуліність і фемінність: чоловічність і жіночність – те, що означає бути чоловіком чи жінкою. Біологічна стать має дуже незначну варіативність, тоді як гендер варіюється надзвичайно» [29]. Ентонні Гідденс, англійський соціолог, також вбачає в понятті «гендер» соціальну категорію. Він вважає, що термін «стать» варто вживати, коли йдеться про прикметні фізичні ознаки людського тіла. Натомість до терміну «гендер» звертаємось, коли говоримо про психологічні, соціальні та культурні відмінності між чоловіками та жінками [11]. Проаналізувавши визначення поняттям «гендер» і «стать» Ентонні Гідденс та Майкл С. Кімел, виділяємо основні відмінності між біологічною статтю та гендером (соціальною статтю) в таблиці 2.2:

Таблиця 2.2 – Різниця між гендером та біологічною статтю

Гендер (соціальна стать)	Біологічна стать
Набутий	Вроджений
Змінний	Незмінний
Сукупність соціокультурних ознак	Сукупність біологічних ознак
Визначається культурою	Визначається природою

В мовах гендер може існувати як семантична або формальна система. Коли йдеться про гендер, як про семантичну систему, маємо на увазі таку систему, в якій семантичного значення слова достатньо, щоб віднести його до певного гендеру. В такій системі слово може відноситися до певного гендеру згідно до різних характеристик:

1) чоловіча чи жіноча стать – чоловічий гендер відноситься до чоловіків, а жіночий, відповідно, до жінок. Таку систему часто називають «природно гендерною системою»,

2) назви істот і неістот – в англійській мові, наприклад, гендер відноситься лише до людей, а для тварин існує інший займенник.

В формальних системах те, до якого гендеру належить певний іменник, залежить від фонетичних чи морфологічних ознак слова. Так, в українській мові, приналежність іменника «дитя» до середнього роду визначається закінченням слова, а не фізичною статтю.

Варто зауважити, що не існує виключно формальних чи семантичних систем. В більшості мов світу гендерні системи є змішаними, однак існує домінантна риса однієї з систем.

Хоча гендер не є виключно лінгвістичною категорією, науковці стверджують, що, проаналізувавши структуру мови, ми можемо отримати інформацію про те, яку роль в культурі відіграє гендер. Так, більшість мов світу створювалися на розвивалися в патріархальних суспільствах. Це залишило свій слід не лише на свідомості, цінностях ментальності людей та їх культури, а також і на мову. Тому в мові багатьох народів зберігаються різноманітні стереотипи та риси патріархальності. Відповідно чоловік в більшості мов виражений більш повноцінно та більш повно відображає їх діяльність. Такі мови називаються гендерно-асиметричними [68].

Робін Лакофф, автор однієї з перших праць в рамках гендерної лінгвістики, виявив, що в мові особи різної статті представлені нерівномірно: мова більш орієнтована на чоловіка, а отже, є андроцентричною. Він виділяє декілька ознак гендерної асиметрії в мові:

- Тотожність понять «чоловік» та «людина». Наприклад, man в англійській мові.
- В мові допускається використання номінацій чоловічого роду до жінок, що до того ж підвищує їх статус. З іншого боку, використання номінацій жіночого роду до чоловіків вважається образливим. Наприклад, корінь слова «sissy» - «sister».

- Використання іменників чоловічого роду як для чоловіків, так і для жінок. Особливо характерно для назв професій «Ваш лікар чекає на вас» та «Ваша лікар чекає на вас».
- Використання іменників чоловічого роду для груп людей, в якій присутні, як чоловіки, так і жінки. Наприклад, «студенти» замість «студенти і студентки» [78].

А. В. Кириліна в своїй роботі додає ще декілька ознак гендерної асиметрії в мові:

- На письмі підмет узгоджується з граматичним родом іменника, а не з реальною статтю особи, про яку йдеться. Так, наприклад речення «Ваша лікар чекає на вас» зустрічається лише в усному мовленні.
- Іменники на позначення жінок утворюються від іменників чоловічого роду: вчитель – вчителька, лікар – лікарка [21].

Дослідження показують, що гендерна асиметрія існує практично в усіх мовах. Загалом виділяють 3 типи гендерно-асиметричних мов:

- 1) Безгендерні мови (фінська, турецька) – в таких мовах ні особові іменники, ні займенники не позначають стать, а гендер виражається лише лексично за допомогою слів «male/female [student]».
- 2) Природні гендерні мови (англійська, шведська) – в таких мовах особові іменники загалом нейтральні (student, neighbor)
- 3) Граматичні гендерні мови (німецька, французька, українська) – в таких мовах кожен іменник має граматичний рід, особові займенники повинні відповідати граматичному роду іменника. Займенники та інші граматично залежні частини мови залежать від граматичного роду іменника (ця розумна студентка, цей розумний студент) [68].

В країнах з граматично гендерними мовами гендерна рівність має нижчий рівень, ніж в країнах з безгендерними чи природно гендерними мовами. Так, за World

Economic Forum's Global Gender Gap Index, з 134 країн, включених в цей список, 54,5% країн розмовляють граматично гендерними мовами, 9% природно гендерними мовами та 19,4% безгендерними мовами. Країни інших мов мають особливості всіх трьох типів гендерних мов [90]. Звідси можна зробити висновок, що гендерна асиметрія в мовах пов'язана з гендерною нерівністю в суспільстві.

Ряд досліджень, які мали на меті дослідити вплив мови на виникнення соціальних стереотипів, підтвердили, що граматично гендерні мови сприяють виникненню та укоріненню стереотипів. Вплив мовних форм досліджувався за допомогою різних експериментальних методологій. Наприклад, учасникам дослідження потрібно було доповнити речення займенниками та іменниками (*he/she/, a lawyer/a client*), продовжити історію про вигаданих персонажів, які були в першому реченні позначені словом чоловічого роду або гендерно-нейтральним словом, приблизно визначити співвідношення чоловіків та жінок на певних посадах [72, 75, 76]. Інше дослідження показало, що якщо в оголошенні про роботу використовувалося більше слів чоловічого роду, ніж жіночого, чоловіки частіше отримували цю роботу [66].

Дослідження Вассермана 2009 року підтвердило, що респонденти-носії англійської мови, які також були білінгвами, висловлювали більш сексистські думки, коли в них брали інтерв'ю граматично гендерною мовою (німецькою і іспанською). Коли мовою спілкування була англійська, ті ж самі респонденти були налаштовані більш толерантно [99].

Британська дослідниця Деліс Снайдер досліджувала натомість вплив назв професій на стереотипи, які існують в суспільстві. Так, в 50-60 роках минулого століття всі професії поділялися на чоловічі та жіночі, а назви професій були обмежені одним родом. Так, такі професії, як "laundress"/ "stewardess" існували лише в списку професій для жінок, а "salesman", відповідно, для чоловіків. Однак, завдяки активним соціально-політичним рухам на підтримку прав жінок, практично всі професії наразі доступні як для чоловіків, як і для жінок. Та цей факт ніяк не відображається в мові, оскільки назви професій все ще залишилися

обмеженими один родом. Снайдер стверджує: «Існує багато назв професій чоловічого роду і набагато менше – жіночого. Переважна більшість назв професій жіночого роду стосуються сфер догляду за домом чи дітьми».

В дослідженні Снайдер учасників просили прочитати історію, в якій зустрічаються такі речення: “*The foreman reassured himself he had made the right decision,*” та “*The foreman reassured herself she had made the right decision.*” Під час читання другого речення учасники зупинялися та перерисували ще раз. Це свідчить про те, що назва професії впливає та формує наше бачення цієї професії та ідеального працівника цієї сфери. Інше дослідження Снайдер доводить, що діти сприймають назви професій, які закінчуються на «-ess» або «-man», як такі, що підходять лише жінкам або чоловікам відповідно [63].

Таким чином, гендерна асиметрія існує практично в усіх мовах, які які умовно можна поділити на 3 типи: безгендерні, природно гендерні та граматично гендерні. Оскільки гендер є не лише лексичною, а і соціальною категорією, його яскрава враженість в мові має вплив і на соціум. Так, природно та граматично гендерні мови впливають на формування стереотипів в суспільстві та можуть мати негативний вплив на економічне становище тієї чи іншої країни. Зокрема, граматично гендерні мови корелюють з найбільшою кількістю стереотипів та нижчим рівнем гендерної рівності в суспільстві; в країнах з безгендерними мовами рівень гендерної рівності натомість набагато нижчий. Звідси можна зробити висновок, що прагнення позбутися гендерної асиметрії в мовах може призвести до меншої кількості стереотипів в суспільстві та покращити рівень гендерної рівності.

2.2 Гендерна нейтральність як ключова риса офіційно-ділового стилю мовлення сучасної англійської мови

Однією з актуальних проблем сучасного офіційно-ділового стилю є питання про необхідність відмовитись від гендерно маркованої лексики, а натомість

використовувати гендерно-нейтральну лексику. Вперше дискусії стосовно політично коректних назв професій та необхідність заміни звичних слів розпочалися лише наприкінці 20 століття. Це питання розглядалося на 24 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в 1987 році та було висунуто пропозицію відмовитися від лінгвістичної дискримінації, яка була властива документам Організації. В 1999 році був сформульований збірник рекомендацій *Guidelines for gender-neutral language*, який став основою розробки подальших рекомендацій. Пізніше такі міжнародні організації, як ООН, ВОЗ, Європарламент і ЄС підхопили ідею про створення спеціальних інструкцій з використання гендерно-нейтральної лексики.

Відповідно до визначення *UNESCO Guidelines on Gender-Neutral Language*, під «гендерною нейтральністю» (*gender neutrality*) розуміємо нейтралізацію будь-яких вказівок на гендерні аспекти в термінах, які використовуються для опису людей. Наприклад, слова *chairman*, *fireman* та *stewardess* мають чітку гендерну специфіку; гендерно-нейтральними відповідниками будуть *chairperson* (*chair*), *fire-fighter* і *flight attendant*. Займенник 3 особи чоловічого роду *he* варто замінювати або на *he or she*, або на *s/he*, коли стать особи невідома» [98].

Підходів до вирішення проблеми гендерної нейтральності існує декілька. Прихильники цієї ідеї часто звертаються до теорії лінгвістичного детермінізму Сепіра-Уорфа [100]. Відповідно до цієї теорії, мова визначає мислення, а отже, яскраві гендерні маркери в мові і чоловічий рід більшості термінів та займенників призведуть до збереження цього шаблону в суспільстві і можуть призвести до імпліцитної дискримінації жінок.

З іншого боку, використання гендерно-нейтральної лексики має позитивний вплив в офіційно-діловому стилі, а саме в правовому дискурсі, де необхідна точність. Так, гендерно-нейтральна лексика допомагає зрозуміти, коли мова йде лише про чоловіків, а коли про чоловіків та жінок. Вчена К. Торо наводить приклад випадку з американської практики, де суддя по-різному трактували займенники 3 особи чоловічого роду, що це суттєво впливало на вирок [97].

Однак, ідея реформування мов не завжди сприймається однаково позитивно науковцями. Блауберг визначив декілька аргументів, чому не варто змінювати мову. Так, він вважає, що мова – не корінь проблеми нерівності прав чоловіків та жінок, а отже, активістам варто боротися за більш важливі прояви дискримінації (дискримінація при прийомі на роботі, домашнє насилля і т.д.). «Лінгвістичний сексизм – штучно створений та тривіальний, в порівнянні з «реальними» проблемами сьогодення». До того ж Блауберг стверджує, що мова насправді не може мати чи спричинити стереотипи. На його думку, вся справа в тому, як ми сприймаємо мову [60]. Генлі поділяє думку Блауберга і стверджує, що «сексизм в мові більшою мірою вигаданий» [60].

Інший аргумент проти змін в мові полягає в тому, що зміни призводять до руйнування літературної та лінгвістичної спадщини. А з іншого боку, заборона використання певних слів може розглядатися як замах на свободу слова людини. Деякі науковці в сфері гендерної лінгвістики також вважають, що використання гендерно-нейтральних термінів не є ефективним, тому що такі терміни не роблять жінку видимою в мові. Дослідниця Камерон стверджує, що гендерно-нейтральні терміни є гендерно-нейтральними лише денотативно, а не конотативно [62].

В деяких країнах намагання використовувати гендерно-нейтральну лексику також викликають різкі заперечення. Так, у Франції, яка славиться негативним ставленням до будь-яких змін в своїй мові, гендерно-нейтральні ініціативи зазнають критики. Французька академія в 2017 році розкритикувала будь-які спроби зробити французьку мову гендерно-нейтральною і заявила, що такі зміни наражають мову на смертельну небезпеку. Тоді ж прем'єр-міністр Франції заборонив використовувати інклюзивну мову в текстах офіційно-ділового стилю [85].

Прибічники гендерно-нейтральної лексики також не завжди можуть дійти спільної точки зору. Неоднозначно сприймається стратегія фемінізації іменників. Фемінізація іменників полягає в додаванні слова *female* або суфікса *-ess*, які чітко вказуватимуть на те, що представник професії є жінкою. Такий підхід має на меті

показати, що сьогодні жінки можуть займати такі посади та працювати в таких сферах, які раніше їм були недоступні. Так, прихильники цієї стратегії, наприклад О. А. Малахова виділяє дві основні причини, чому фемінітиви активно поширюються тільки в офіційно-діловому, а і в повсякденному вжитку: 1) соціальні рухи за права жінок набувають все більшої популярності; 2) фемінітиви дають можливість більш точно розкрити думку висловлювання та зазначити, що жінка важлива і активна в усіх сферах [33]. Камерон також вважає, що використання гендерно-нейтральної лексики є лише «косметичним ремонтом мови», який не призведе до бажаних змін. Тому вона наполягає на повній фемінізації мови [62].

З іншого боку, суфікси жіночого роду *-ess*, *-ette*, однак, додаються до загальнородової номінації особи (*bachelor – bachelorette*), що привертає увагу до відмінностей жінки від типового представника категорії, позначеного загальнородовим іменником (як правило, ним є чоловік) та є певних відхиленням від норми. В результаті, слово з жіночим суфіксом є радше винятком з правила та жінка виглядає нетиповим членом категорії. До того ж, сам факт того, що ми розділяємо жінок в окрему групу може лише погіршити стереотип про те, що всі професії поділяються на чоловічі та жіночі [21].

Дослідниці Повелс та Муччі-Фаїна прийшли до висновку, що про ідеального вирішення проблеми уникнення гендерної-асиметрії в мовах немає, адже це питання стосується не лише соціальних рухів та змін, але і структури мови [89].

Відповідно, в різних мовах перевага може надаватися як гендерній-нейтралізації, так і фемінізації мови, і це залежить від культурних особливостей країни та структури мови. Однак, на думку дослідниць, незалежно від того, який спосіб реформування мови обирається, це позитивна зміна, яка звертає увагу широкого загалу на проблему гендерної-асиметрії в мові.

Однією з частин мов, яка призводить до гендерної-асиметрії, є займенник. Кожна мова визначає, яким чином ми звертаємося до індивідуума, саме за допомогою займенників. В багатьох мовах існують лише гендерно марковані займенники третьої особи однини (в англійській мові *she* та *he*). У випадку, коли мовець, хоче звернутися до індивідуума, гендер якого йому не відомий, він обирає займенник відповідно до своєї картини світу та стереотипів [89]. Так, якщо в картині світу мовця *truck driver* чоловік, він автоматично обере займенник *he*, навіть якщо він не знає гендеру людини. Це підтверджує теорію, що гендерно марковані займенники третьої особи однини підсилюють стереотип про те, що лише чоловіки можуть бути водіями вантажівок [86].

Потреба в гендерно-нейтральному родовому займенникові в англійській мові призвела до численних спроб реформувати мову, які почалися ще в 1792 році, коли шотландський економіст Джеймс Андерсон запропонував використовувати родовий займенник «ou» [59]. В 1808 р. поет Самуель Тейлор Колеридж висловив думку, що «it» та «which» варто використовувати, як особовий займенник до слова «person» [80]. В другій половині 20 ст., ідея створити гендерно-нейтральний родовий займенник ставала все популярнішою, що підсилювалось критикою використання «man» та «he» як родового займенника на позначення як чоловіка, так і жінки [95]. Ще в минулому позаминулому столітті Чарльз Ширман у статті журналу *The Literary World* пропонує утворити гендерно-нейтральний займенник третьої особи однини шляхом складання *his and her: hiser, himer (hyser, hymer)* [80]. Джон Дозьєр у статті «A New Pronoun» пропонує запозичити займенник «se» з латинської мови, який в перекладі означає «його/її» [65]. Подібне пропонує Весліанський університет, в якому послуговуються займенником *Ze/Zir/Zirs*: - «*I have recently noticed the high frequency at which we casually ask the question “Is ze smart?”*»; - “*Instead, this answer seems to require some sort of explanation: “Ze is good at art, ” “Ze writes really well, ” or “Ze is an amazing dancer*» [61]. Іншим запропонованим займенником, які належав би охоплював обидві статті, був займенник *hersh* («*his or her*») або *herm* («*him or her*») [61].

Ці займенники, однак, не набули широкого вжитку. Найбільшим недоліком всіх запропонованих варіантів став той факт, що жоден з них не існує в структурі мови, тому звикати до використання одного з них носіям мови було б складно. Натомість в англійській мові почали використовувати займенник *they* на позначення іменника третьої особи однини. Використання *they* як родового займенника однини бере свій початок ще за часів Дж. Чосера. Пізніше В. Шекспір, Дж. Остін, О. Вайлд, Б. Шоу та інші відомі автори також використовували *they*, коли йшлося про однину [73, 397 с.]. В 2015 році словник Merriam Webster назвав *they* в однині словом року.

Для того, щоб уникнути використання родового займенника «*he*» можуть використовуватись парні займенники «*he or she*». Однак, з стилістичної точки зору, часте використання таких займенників зробить текст громіздким та незрозумілим.

Результати дослідження показали, що найкращим родовим займенником в публічному дискурсі є «*they*». Так, проаналізувавши 45 радіо-інтерв'ю (близько 196 000 слів, 14 інтерв'юерів та 199 гостей), дослідники виділили, що «*they*» в однині використовувався 281 раз (в 67% всіх випадків). Однак, родовий займенник «*he*» використовувався лише 50 разів (12%). Використання дуального родового займенника «*he or she*» зустрівся лише 8 разів (1,5%), а родовий займенник «*she*» - 3 рази (0,5%) [88]. Однією з найбільшій переваг цього займенника стало те, що він вже існував в мові та до нього не потрібно було звикати.

Для подолання гендерних стереотипів в мові та на противагу гендерно-асиметричним мовам виникає поняття «гендерно-нейтральна» мова (інколи «гендерно-інклюзивна», «гендерно-справедлива»). В 1970-х роках основні положення гендерно-нейтральних мов були введені в деякі професійні сфери. Наприклад, Американська психологічна асоціацією, видавництво McGraw-Hill Book Company та Macmillan на офіційному рівні затвердили використання гендерно-нейтральної мови в своїх рекомендаційних документах [57, 81, 82]. Ці рекомендації вимагають, щоб автори статей, книг, навчальних матеріалів чи

художньої літератури однаково ставилися до жінок та чоловіків, включаючи мову, якою вони користуються. Рекомендації щодо публікацій були ефективними, оскільки авторам потрібно дотримуватися правил, висвітлених в вищезазначених документах, якщо вони хочуть, щоб їх рукописи були опубліковані. Наприклад, у текстах австралійських науковців загальні займенники чоловічого роду майже не використовувалися [87]. Аналіз статей журналу Американської психологічної асоціації за 1965–2004 рр. показав, що використання займенник «he» на позначення іменника гендерно-нейтрального іменника з особи однини не використовувався з 1985 року [66].

У 1987 році Канада та скандинавські країни виступили за використання гендерно-нейтральної мови. Це призвело до створення керівних принципів в ЮНЕСКО (1999). Позиція ЮНЕСКО стосовно гендерно-нейтральних мов описана в їх рекомендаціях: «This development indicated a growing awareness that language does not merely reflect the way we think: it also shapes our thinking. If words and expressions that imply that women are inferior to men are constantly used, that assumption of inferiority tends to become part of our mindset; hence the need to adjust our language when our ideas evolve» [94]. Документ не тільки став найбільш широко визнаним міжнародним стандартом з використання гендерно-нейтральної мови, він також регулює використання мови у внутрішніх документах та публікаціях ЮНЕСКО. Подібні вказівки щодо публікацій були видані Європейською Комісією посилаючись на всі робочі мови Європейського Союзу (ЄС) [69]. Однак стандарти, запропоновані ЮНЕСКО та ЄС, не регулюють використання мов у різних країнах і не вважаються обов'язковими в своїх державах-членах.

У рекомендаціях щодо укладання документації, розроблений офісом головного радника Британського парламенту із юридичних питань (Office of the parliamentary counsel. Drafting guidance 2020) гендерна нейтральність розглядається з двох сторін [86]:

- Уникнення гендерно маркованих займенників на позначення людини, яка не обов'язково належить до цього гендеру.
- Уникнення іменників, які можуть призвести до думки, що людина, яка належить до певного гендеру, виконуватиме певну роботу або займатиме певну посаду.

Проблема гендерно маркованих займенників яскраво висвітлюється і в *Guidelines for gender-neutral language*. Проаналізувавши ці 2 документи виділяємо основні рекомендації щодо уникнення гендерно маркованих займенників:

- перефразувати речення, щоб уникнути використання 'he', 'she'. Наприклад, використовувати множину *officials shall carry out their duties*
- використовувати наказовий спосіб дієслова 'please send your CV to ...', опускати займенник 'an official's salary is dependent on **his** length of service'.
- використовувати пасивний спосіб дієслова 'the relevant documents should be sent to'.

Однак, в рекомендаціях зазначено, що варто уникати таких подвійних форм, як 'he/she', 'him/her', 's/he'. Також не слід почергового використовувати займенники *she* or *he*, адже, якщо мова йде про написання юридичних документів, які, в першу чергу, повинні бути точні, використання вислову *she* or *he* може призвести до небажаного непорозуміння в інтерпретації документа [86].

- використовувати займенник 'they' на позначення підмета в однині, стать якого не відома: '*Someone may not know **their** tax number*'.

Для уникнення іменників, які можуть призвести до думки, що людина, яка належить до певного гендеру рекомендується використовувати такі стратегії [86]:

- 1) Повтор – можна повторювати іменник кожного разу, а не використовувати гендерно-нейтральний займенник: *...earnings, in relation to a **person**, means sums payable to the **person** in connection with the **person**'s employment....*

Оскільки часте повторення одного слова декілька разів може ускладнювання розуміння тексту, іншою стратегією може бути використання терміну: ... *may give a youth conditional caution to a child or young **person** (“the **offender**”) if the **offender**...*

Також пропонується заміна іменника першою літерою, з якої він починається: *If a **person** (“**P**”) who is registered in respect of a regulated activity carries on that activity while **P**'s registration is suspended, **P** is guilty of an offence.*

2) Заміна – мається на увазі, що замість займенника чоловічого роду варто використовувати інклюзивні варіанти *he or she, he, she or it*. Також дозволяється використання *they* на позначення іменника однини, стать якого невідома.

3) Перефразування:

- Опущання займенників та, за можливості, їх заміна на *the/that*: *the reasonableness or otherwise of **that** belief (not “**his** belief”)*
- Використання безособових конструкцій “*It is an offence for a person to...*”, а не “*A person commits an offence if he....*”.
- Використання пасивного стану дієслова “*explaining why the regulations have not been laid*” rather than “*explaining why **he** has not laid the regulations*”.
- Використання “*who*” замість “*if he*”: “*A person who.....commits an offence*” замість “*A person commits an offence if he...*” .

До того ж, варто уникати слова «man» та надає такі альтернативи, як *humanity (for mankind), staff (for manpower), a French person (for Frenchman)/the French or French people (for Frenchmen), synthetic or artificial (for man-made), advisory panel (for committee of wise men), political leaders (for statesmen)*; використовувати ‘*Mr*’ на позначення чоловіка та ‘*Ms*’ на позначення жінки. При цьому варто уникати ‘*Miss*’ та ‘*Mrs*’, а також використовувати

гендерно-нейтральні назви професій: *a doctor* для обох гендерів (а не *lady/woman doctor*), *a firefighter* (а не *fireman*), *a police officer* (а не *policeman/policewoman*)

Варто також зауважити, що такі інструкції мають лише рекомендаційний характер і часто мають виключення та примітки. Так, в *Guidelines for gender-neutral language* рекомендується використовувати гендерно-нейтрально лексику, за умови, якщо гендер не грає важливої ролі в даному контексті [98].

Варто зазначити, що надмірне використання цих методів можуть призвести ускладненого розуміння тексту. Автори документу попереджають, що використання пасивного стану дієслова може зробити текст громіздким та незрозумілим. Тому загалом рекомендується на перше місце ставити точність та зрозумілість тексту, навіть якщо це не завжди відповідатиме вимогам гендерної нейтральності [69].

Отже, проблема гендерної асиметрії та прагнення досягти гендерної нейтральності в англomовному дискурсі набула популярності наприкінці 20 ст., коли численні організації почали розробляти рекомендації щодо укладання гендерно-нейтральних документів. Однак, попри те, що використання гендерно-нейтральної лексики офіційно підтримується міжнародними організаціями, описані вище способи уникнення гендерно маркованої лексики мають лише рекомендаційний характер. Тому при написанні та перекладі текстів на перше місце варто ставити точність та зрозумілість тексту, навіть якщо це не завжди відповідатиме вимогам гендерної нейтральності.

2.3 Особливості використання гендерно-нейтральної лексики в офіційно-діловому стилі сучасної англійської мови в порівнянні з англійською мовою

В українському науковому колі предмет дослідження фемінітивів називають по-різному: категорія «жіночність» (Л. П. Кислюк), «назви істот жіночого роду», «назви жіночого роду» (І. Ковалик), «фемінітиви» (О. Тараненко), «назви жінок»,

«категорія *nomina feminine*» (А. Архангельська) [22, 24, 10, 4]. Однак, попри те, що фемінітиви активно досліджуються, вони поки що не ввійшли в активний побутовий та офіційно-діловий вжиток.

В державному класифікаторі професій України перераховано близько 7 тисяч професій і лише 38 з них подано в формі жіночого роду [40]. До цих професій належать *акушерка; ворожка; головна медична сестра; друкарка; друкарка диктофонної групи; друкарка редакції, друкарка, що працює з іноземним текстом; економка; кастелянка; килимарниця; манікюрниця; мереживниця; модистка головних уборів; молодша медична сестра (санітарка, санітаркаприбиральниця, санітарка-буфетниця та ін.); молодша медична сестра з догляду за хворими; нянька; педикюрниця; покоївка; секретар-друкарка; секретар-стенографістка; сестра медична; сестра медична з дієтичного харчування; сестра медична з косметичних процедур; сестра медична з лікувальної фізкультури; сестра медична з масажу; сестра медична з фізіотерапії; сестра медична з функціональної діагностики; сестра медична зі стоматології; сестра медична милосердя; сестра медична операційна; сестра медична патронажна; сестра медична поліклініки; сестра медична станції (відділення) швидкої та невідкладної медичної допомоги; сестра медична стаціонару; сестра медична – анестезист; сестрагосподиня; стенографістка; швачка; швачка у сировинно-фарбувальних та кушнірських цехах; швачка з пошиття та ремонту літакового інвентарю. У відсотковому співвідношенні в ДКПУ лише 0,54% становлять іменники жіночого роду, що є надзвичайно низьким показником, зважаючи на те, що на сьогодні жінки активно працюють майже в усіх сферах життя [17]. Така тенденція зумовлена історично, адже в минулих століттях потреби називати жіночі професії практично не було, так як жіноча праця взагалі була відсутня або не була популярною в певній сфері. На сьогоднішній день суспільство характеризується врівноваженням чоловічої та жіночої праці, а також активною участю жінок в державному, громадському та*

суспільному житті, що призводить до необхідності створення гендерно-нейтральних іменників або фемінітивів.

Попри те, що в ДКПУ менше 1% назв професій відносяться до жіночого роду, фемінітивна лексика все частіше входить до сучасних словників української мови. Наприклад, в попередніх виданнях словника української мови такі назви професій як *маркувальниця, математичка, матуристка, медальєрка, медичка, мемуаристка, механізаторка, мисткиня, мініатюристка, міряльниця, місіонерка, мовознавиця, мозаїстка, молотниця, налагоджувальниця* мали стилістичні обмеження. Однак, сьогодні ці іменники не обмежуються використанням лише в розмовній мові. Більше того, словники пропонують на вибір 1 з декількох фемінітивних варіантів іменників на позначення професійної діяльності: *меблювальниця та меблярка, медієвістка та медійниця, монтажерка, монтажистка та монтажниця* тощо.

Вищезазначені іменники на позначення професійної діяльності жінок утворені суфіксальним способом, який є найпродуктивнішим методом фемінізації в українській мові. Всього в українській мові існує близько 13 суфіксів, за допомогою яких можуть утворюватися іменники – назви осіб жіночого роду. Найпродуктивнішими серед них є *-к-, -иц-, -ин-, -ес-, -ис-* [30].

Таблиця 2. 3 – Суфікси, які утворюють фемінітиви в українській мові

Суфікс	Коли додається	Приклад
-к-	Є практично універсальним та додається практично до всіх нових фемінітивів.	доцент → доцентка, депутат → депутатка, прем'єр → прем'єрка
-иц-	Додається до іменника чоловічої роду, яка закінчується на -(н)ик, -ець	(засновник → засновниця, підприємець → підприємниця,

		переможець → переможниця)
-ин-	Додається до іменників, які закінчуються на -ець та до основ на приголосний, які раніше не не були фемінізоваими.	виборець → виборчиня, фахівець → фахівчиня. шеф → шефиня, член → членкиня, ворог → ворогиня, філолог → філологиня, фотограф → фотографиня
-ес-	Додається до іменників іншомовного походження.	агентеса, адвокатеса, критикеса
-ис-		актриса, редактриса

В англійській мові, натомість, кількість суфіксів на позначення жіночого роду менша (4): *(-ess (mistress), -ette (bachelorette), -ine (heroine), trix (aviatrix))*. Як бачимо, суфікси є застарілими та, на відміну від української мови, належать до непродуктивного способу творення іменників.

Окрім цього, існують ще суфікси *-ш-* та *-их-*, які можуть вносити до лексичного значення слова жіночого роду додатковий відтінок. Наприклад, генеральша – не жінка, що має військове звання генерал, а дружина генерала; директорша – дружина директора, а не жінка, що займає посаду директора. З іншого боку, ці суфікси можуть надавати словам дещо зневажливого значення. Наприклад, ткачиха або повариха мають певний негативний відтінок в порівнянні з нейтральними версіями цих слів: куховарка, ткаля. Подібно до суфікса *-ш-* та *-их-*, деякі іменники жіночого роду утворенні за допомогою суфікса *-к-* не відповідають нормам літературної мови: завучка, фізичка, керівничка тощо [9].

Іноколи суфіксальний спосіб утворення фемінітивів призводить до зміни лексичного значення слова. Наприклад, іменники друкар та друкарка мають різні

значення та позначають різні професії. Друкар – особа, що працює в друкарні. Цей іменник може використовуватися як для позначення чоловіка, так і жінки. Стюард – офіціант на пасажирському морському судні, літаку, а стюардеса – бортпровідниця на літаку.

Щоб обрати суфікс, за допомогою якого можна створити іменник жіночого роду, варто звертати увагу морфологію слова: на корінь, тобто з якої мови він прийшов, або на закінчення слова. Загалом, варто утворювати фемінітиви за допомогою суфікса –к-, який за результатами досліджень є найпродуктивнішим для творення іменників-назв жінок за видами діяльності, посадами, професійними ознаками тощо. Якщо неможливо в певному слові, використовуємо –ин. З іншого боку, існує і семантична тенденція утворення фемінітивів. Суфікс –ин- найчастіше додається до назв жінок, які задіяні в науковій сфері: філологиня, історикиня тощо [23]. Інша тенденція уникнення гендерної асиметрії – гендерна нейтралізація – також може використовуватися в українській мові, щоправда, є менш популярною. Так, замість «учителі та учительки» можна сказати «учительство», замість «студенти та студентки» - «студентство» [32].

В офіційно-діловому стилі сучасної української мови фемінізація іменників не є популярним явищем. Так, О. Д. Пономарів свідчить, що «в офіційно-діловому мовленні перевага віддається формам чоловічого роду, навіть, коли є жіночий відповідник в загальнонародній мові. Адже в діловому спілкуванні підкреслюється не стать людини, а її службове та соціальне становище» [43]. Науковець Загнітко А. П. підтримує цю думку і вважає, що чоловічий рід професійної номінації не асоціюється напряму з особою чоловічої статі» [19, с. 18]. М. Г. Зубков також вважає, що «іменники на означення статусу, фаху, посади, звання (зазвичай у науковому, офіційно-діловому стилях) слід уживати в чоловічому роді» [20, с. 205]. Г.Й. Волкотруб підтримує ці твердження та пише, що в публіцистичному, художньому та розмовному стилях мови перевага віддається фемінізованим іменникам. Однак, «в офіційно-діловій мові посади, професії, звання жінок позначаються тільки іменниками чоловічого роду» [9]. 3.

Мацюк і Н. Станкевич натомість вважають, що «назви осіб за професією з нейтралізованою родовою віднесеністю на рівні окремих лексем є типовими граматичними омонімами і виділяють родостатеву кореляцію» [36, с. 168].

На законодавчому рівні формування та функціонування фемінітивів було затверджено 22 травня 2019 року Кабінетом Міністрів України. В пункті 4 параграфі 32 зазначено, що за допомогою суфіксів -к-, -иц-, -ин-, -ес- та інших від іменників чоловічого роду утворюються іменники на означення осіб жіночої статі [53]. Рік потому, 18 серпня 2020 року, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України наказом №1574 затвердило зміни до національного Класифікатора професій. Це означає, що у ДКПУ всі професії будуть наводитися в чоловічому роді, крім професій, які використовуються виключно в жіночому (економка, швачка, нянька, покоївка тощо). Однак, за потребою працівника, при внесенні запису про роботу до трудової книжки та відповідної документації, назви професій можуть бути адаптовані та вживатися в жіночому роді [45].

При цьому не всі міністерства та державні служби почали використовувати фемінітиви в своєму документообізі. Так, в Міністерстві внутрішніх справ стверджують, що орієнтуються на назви посад та професій чоловічого роду: «Ці слова вживаються для позначення чоловіків та жінок і підкреслюють не стать людини, а її службове і соціальне становище. Що стосується використання в написанні нормативно-правових документів, то, згідно з установленою офіційно-діловою етикою, прийнято вживати слова в чоловічому роді, що ніяким чином не дискримінує права жінки». Натомість Державна служба якості освіти, Державна міграційна служба повідомляють, що дотримуються положень нового правопису, зокрема і пунктів про використання фемінітивів. В Міністерстві розвитку громад та територій, Державній службі з питань геодезії, картографії та кадастру, а також Міністерстві культури та інформаційної політики повідомляють, що ще не отримали запит від працівників внести запис про назву роботи до документації в жіночому роді, однак готові це зробити, якщо поступить відповідна

вимога [26]. Отже, на відміну від англійської мови, прагнення досягти гендерної нейтральності в українській мові на законодавчому рівні виникло лише декілька років тому, тоді як в англійській мові численні рекомендації від різних міжнародних організацій публікуються починаючи з середини 20 ст. Незважаючи на це, зміни в українській мові відбуваються та проблемі гендерної асиметрії в українській мові приділяється все більше уваги. Що стосується способів уникнення гендерної асиметрії в українській та англійській мовах, то вони відрізняються: українська мова тяжіє до утворення фемінітивів, про що свідчить наявність продуктивних суфіксів на позначення жіночого роду, а англійська - до гендерної нейтралізації.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

В більшості мов світу особи різної статі висвітлені нерівномірно, що робить мову гендерно асиметричною. Дослідження показують, що існує 3 типу мов з точки зору наявності в них гендерної асиметрії: безгендерні, природно гендерні та граматично гендерні мови, а тип мови корелює з гендерною нерівністю. Так, граматично гендерними мовами розмовляють в країнах з найвищим рівнем гендерної нерівності, а в країнах з безгендерними мовами рівень гендерної нерівності значно нижчий. Звідси робимо висновок, що уникнення гендерної асиметрії в мовах може призвести до зниження рівня гендерної нерівності в певній країні.

Способами уникнення гендерної асиметрії в мовах є гендерна нейтралізація - використання гендерно-нейтральних, загальнородових лексичних одиниць, або утворення фемінітивів, які робитимуть жіночий рід більш репрезентативним в мові. В обох з цих способів є прихильники, які вважають гендерну нейтралізацію та утворення фемінітивів продуктивними методами боротьби з гендерною асиметрією, а є і критики, які виступають проти одного з них. Однак, як в українській, так і в англійських мовах зміни відбуваються: в англійській мові

дискурсі вони ініціювалися міжнародними організаціями та видавництвами в середині 20 ст., а в українській - починають діяти на законодавчому рівні лише з 2019 року.

Те, який спосіб уникнення гендерної нейтральності використовується в мові залежить в тому числі і від структури мови. Так, для англійської мови характерна гендерна нейтралізація, оскільки в англійській мові більшість іменників немає роду, а продуктивні суфікси на позначення осіб жіночого роду відсутні. В українській мові можливе використання фемінітивів, оскільки в ній наявні 5 продуктивних суфіксів, що можуть утворювати іменники жіночого роду.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ ГЕНДЕРНО МАРКОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

3.1 Особливості відтворення гендерно маркованих займенників в офіційно-діловому стилі

Завдяки актуальності проблеми гендерної асиметрії, наразі увага приділяється використанню гендерно-нейтральної та гендерно-інклюзивної мови під час перекладу текстів офіційно-ділового стилю та формуванню рекомендацій щодо уникнення гендерної асиметрії в текстах.

В нашому дослідженні ми проаналізували 56 гендерно-нейтральних термінів, які використовувалися в 133 реченнях, способи їх використання в різних контекстах та різні способи відтворення українською мовою. Розглянемо кілька прикладів з вибірки англомовних документів.

Оскільки в англійській мові відсутня категорія роду, більшість іменників - гендерно-нейтральні, а ті, що мають гендерне маркування замінюються гендерно-нейтральними синонімами. Наприклад, “*This programme consists of solutions for addressing the issue of manpower*”. Щоб уникнути гендерно маркованого терміну *manpower* використовується *staffing needs*: “*This programme consists of solutions for addressing the issue of staffing needs*”; замість *steward/stewardess - flight attendant*: “*Active **Flight Attendant***” is a *Flight Attendant who is not on an unpaid leave and is on payroll*”.

Попри це, ознаки гендерної маркованості в англійській мові присутні. Наприклад, складові частини *male-/man-* та *female/woman* використовуються на позначення осіб чоловічої та жіночої статі: *Female teachers shall, at their request, be allowed to use sick leave for absence due to disability connected with or resulting from their pregnancy*. З іншого боку, гендерна маркованість знаходить своє відображення у використанні присвійних та особових займенників *he/she* та *his/her*, які часто використовуються в документах. Наприклад, речення “*The wages shall be paid to each worker individually and not to his chief or to any other authority*” не є гендерно-інклюзивним, адже в ньому мається на увазі, що лише особа чоловічої статі може бути працівником. Наразі використання присвійного займенника *his* на позначення іменника з особи однини, статі якого ми не знаємо, в англійській мові уникається. Натомість, існує два способи, як перетворити речення на гендерно-інклюзивне:

- 1) Додаванням присвійного займенника *her*: *The wages shall be paid to each worker individually and not to his/her chief or to any other authority*.
- 2) Використанням присвійного займенника *their* на позначення іменника з особи однини: *The wages shall be paid to each worker individually and not to their chief or to any other authority*.

В українській версії цього ж речення “*worker*” перекладається як “*трудодавець*”: “*Заробітна плата повинна сплачуватися кожному **трудодавець***”

персонально, а не главі **його** племені чи якійсь іншій владі”. Оскільки “*трудящий*” - іменник чоловічого роду, а відповідник англійському займеннику *their* “*їх*” не використовується в українській мові на позначення іменника 3 особи однини, переклад речення є гендерно асиметричним. Для уникнення гендерної асиметрії використовуємо граматичну перекладацьку трансформацію та замінюємо іменник в однині на іменник в множині: “*Заробітна плата повинна сплачуватися всім трудящим персонально, а не главі їх племені чи якійсь іншій владі*”. Зміст речення при цьому не змінюється, а речення стає гендерно-нейтральним.

Заміна однини на множину є одним з найдоречніших способів перетворення речень на гендерно-нейтральні в українській мові: зі 134 проаналізованих нами речень цей спосіб можливо використати в 30 реченнях (в 22% випадків). Цей спосіб допомагає уникнути нагромадження речення парними іменниками жіночого та чоловічого роду в однині, що робить речення більш простим для сприйняття та водночас гендерно-нейтральним: 1) *If the **client** is not happy with our service, the **client** is free to move **their** domain name, website and data to another service provider.* - *Якщо клієнти не задоволені нашою послугою, вони можуть вільно перемістити своє доменне ім'я, веб-сайт та дані до іншого постачальника послуг.* 2) *The **business service user** made a good faith attempt to reprogram or replace the system.* - *Користувачі комерційних послуг добросовісно зробили спробу перепрограмувати або замінити систему.* 3) *The agency may contact the **health care provider who** completed the medical certification for purposes of clarifying the medical certification.* - *Агентство може звернутися до медичних працівників, які пройшли медичну атестацію, з метою уточнення медичної атестації.* 4) *A **taxpayer** who doesn't meet their tax obligations may owe a penalty.* - *Платники податків, які не виконують свої податкові зобов'язання, можуть заборгувати пеню.*

В англійських текстах офіційно-ділового стилю подекуди також зустрічаються іменники в множині: 1) ***Applicants** have to support their complaints by documentary evidence.* - *Заявники повинні підтвердити свої скарги*

документальними доказами. 2) *Caregivers should continue to stay home after care is complete.* - **Опікуни** повинні продовжувати залишатися вдома після завершення догляду. 3) *In this section — (a) “service users” means people who use health or social care services, and (b) “carers” means people who care for service users as relatives or friends.* - В цьому розділі - (а) "**користувачі послуг**" - люди, які користуються послугами охорони здоров'я чи соціальної допомоги, та (б) "**опікуни**" - людей, які піклуються про користувачів послуг як родичів чи друзів.

В деяких випадках проблема гендерно-нейтрального відтворення парних займенників *his/her* українською мовою зникає сама собою, шляхом використання присвійного займенника “свій”: 1) *“Eligible Borrower”: A person: who holds or will hold title to the real estate in **her/his** own name and not by means of a land trust.* - "**Правомочний Позичальник**" - це особа: **яка** володіє або буде володіти нерухомістю на **своє** власне ім'я, а не на ім'я земельного тресту". 2) *The applicant must submit **his** or **her** national ID card or any other proof of identity.* - Заявник повинен подати **своє** національне посвідчення особи або будь-який інший документ, що посвідчує особу. 3) *The Registrar must notify the applicant of **his** or **her** decision to reject an application and advertise the decision in the Official Journal.* - Секретар повинен повідомити заявника про **своє** рішення відхилити заявку та оголосити це рішення в Офіційному журналі. 4) *An accused has the right to be present during the whole of **his** or **her** trial.* - Обвинувачений має право бути присутнім протягом усього **свого** судового процесу.

Існують випадки, коли в українській мові займенник *their, he/she* або *his/her* можна опустити без втрат змісту речення: 1) *The supplier must provide the notice on or before the time **they** make the supply.* - Постачальник повинен надати повідомлення під час або до моменту **здійснення поставки**. 2) *For example, if a higher offer is made for a property and rejected, the advertised price must be updated unless the seller changes **their** mind.* - Наприклад, якщо для нерухомості зроблено вищу пропозицію та її відхилено, оголошену ціну необхідно оновити, якщо продавець **не передумає**. 3) *Without limiting the aforesaid duties, the EMPLOYEE is*

obliged to strictly comply with the provision of this agreement, may not misappropriate the EMPLOYER's property, keep all information entrusted to him / her confidential and have to adhere to the general Code of Conduct that governs all relations with co-employees, clients and patients. - Не обмежуючи вищезазначених обов'язків, працівник зобов'язаний неухильно виконувати положення цієї угоди, не може незаконно привласнювати майно роботодавця, зберігати **всю конфіденційну інформацію** та довіряти загальному Кодексу поведінки, який регулює всі відносини з колегами по роботі, клієнтами та пацієнтами.

Гендерна маркованість також властива займенникам *anybody, nobody, everyone* та прикметникам *every, each*, які в англійській мові не мають статевої приналежності, але можуть перекладатися на українську мову як “кожен”, “жоден”. Неозначені займенники можна замінити на гендерно-нейтральну фразу “кожна особа”, “кожна людина”, “жодна людина”: 1) *Everyone's right to life shall be protected by law.* - **Право на життя кожної людини захищається законом.** 2) *No one shall be deprived of life intentionally.* - **Жодна людина не може бути позбавлений життя навмисно.** 3) *Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives.* - **Кожна особа має право брати участь в урядовій діяльності своєї країни, безпосередньо або через обраних представників.** 4) *Recognizing that the United Nations has, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.* - **Визнаючи, що Організація Об'єднаних Націй у Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини проголосила та погодилася, що кожна особа має право на всі права та свободи, викладені в ньому, без будь-яких відмінностей, таких як раса, колір, стать, мова, релігія, політична чи інша думка, національне чи соціальне походження, майно, народження чи інший статус.**

Інший спосіб гендерно-нейтрального відтворення слів *every, each* - "усі": 1) *For the purposes of the present Convention, a child means every **human being** below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier.* - Для цілей цієї Конвенції дитина означає **всі люди** віком до вісімнадцяти років, якщо тільки відповідно до законодавства, що застосовується до дитини, повноліття не досягається раніше. 2) *Contractor shall require **each Qualified Health Professional** to maintain a professional liability insurance policy* - Підрядник вимагає від усіх кваліфікованих медичних працівників зберігати поліс професійної відповідальності. 3) *The Lender shall require **each applicant** to submit an application in the manner specified in the Procedural Guide.* - **Кредитор** вимагає від **усіх заявників** подати заяву в порядку, визначеному процедурним керівництвом. 4) ***Each prospective Eligible Borrower** who applies for a Mortgage Loan must execute the Notice on or before the date of application for a Mortgage Loan, and the Lender must forward a copy of the executed Notice to the Authority along with the documents required to be submitted under Section 6.A of this Agreement.* - **Всі** потенційні **Правомочні позичальники**, які подає заявку на отримання іпотечного кредиту, повинен оформити Повідомлення до або до дати подання заяви про надання іпотечного кредиту, а **Кредитори** повинні надіслати копію оформленого Повідомлення до Органу разом із документами, які необхідно подати відповідно до Розділу 6.A цієї Угоди. 5) ***Each such maker and mortgagor** had full legal capacity to execute the Note and Mortgage.* - **Усі позичальники та іпотекодавеці** мають повну правоздатність виконувати Іпотечний сертифікат та Іпотеку.

Everyone також можна замінити гендерно-нейтральними словами *a person, an individual*: *But in a case where notice of the proposal has been given to an individual under section 26 (4A) subsection (7) does not apply unless by the time the Commission receives the applicant's notification it has received notification from the **individual** that **he or she** does not intend to appeal.* - Але у випадку, коли повідомлення про пропозицію було надіслано окремій особі відповідно до розділу 26 (4A), підрозділ (7) не застосовується, якщо тільки до того моменту, як Комісія

отримає повідомлення заявника, вона отримала від **особи** повідомлення про те, що **він чи вона** оскаржувати не має наміру. В цьому випадку в перекладі українською мовою зберігається переклад парних займенників *he or she* - “він чи вона”. Попри те, що Європейський Парламент не рекомендує використовувати такі способи уникнення гендерної нейтральності, тому що вони негативно впливають на легкість сприйняття тексту, вони часто зустрічаються в текстах офіційно-ділового стилю (в 27 реченнях зі 136) в різних форматах:

Таблиця 3.1 – Способи написання парних займенників

Спосіб написання парних займенників	Речення	Переклад
he or she	But in a case where notice of the proposal has been given to an individual under section 26 (4A) subsection (7) does not apply unless by the time the Commission receives the applicant's notification it has received notification from the individual that he or she does not intend to appeal	Але у випадку, коли повідомлення про пропозицію було надіслано окремій особі відповідно до розділу 26 (4А), підрозділ (7) не застосовується, якщо тільки до того моменту, як Комісія отримає повідомлення заявника, вона отримала від особи повідомлення про те, що він чи вона оскаржувати не має наміру
he/she	Upon termination of the	Після припинення трудової

	EMPLOYEE's employment the EMPLOYER shall pay to the EMPLOYEE his / her full remuneration in respect of any leave which accrued, but not granted to him / her before the date of termination of the employment.	діяльності РОБОТОДАВЕЦЬ виплачує ПРАЦІВНИКУ його / її повну винагороду за будь-яку відпустку, яку він нарахував, але не надав йому / їй до дати припинення трудового договору.
s/he	Examples of facts that may need to be proved are that an employee was 'at work' at the time s/he was injured.	Прикладами фактів, які, можливо, доведеться довести, є те, що працівник був «на роботі» в момент її/його травмування.

Розглянемо інші приклади, в яких в перекладі українською мовою використовується перекладацька трансформація додавання для досягнення гендерної нейтральності: *The party or parties concerned shall notify the Secretary-General of the appointment of each **arbitrator** and indicate the method of **his** appointment.* - Сторона або зацікавлені сторони повідомляють Генерального секретаря про призначення кожного арбітра та вказують спосіб **його/її** призначення. Речення англійською мовою є гендерно маркованим; в українській мові додаємо парний займенник для уникненням гендерної асиметрії. Іншими прикладами є речення “*You can expect the **agent** to give you an estimated selling price or price range based on **their** experience and skill*” - “Ви можете очікувати, що **агент** надасть вам орієнтовну ціну продажу або діапазон цін на основі **його/її** досвіду та навичок”. В цьому реченні, окрім додавання, використовується так званий You-attitude, який стає все популярнішим в текстах офіційно-ділового

стилю [34]. Цей підхід робить текст гендерно-нейтральним та при цьому не ускладнює його. В перекладі українською мовою цей підхід також є гендерно-нейтральним. Речення “*If a **taxpayer** disagrees with the amount **he/she** owns, **he/she** may dispute the penalty*” - “Якщо **платник податків** не згоден із сумою, яка **йому/їй** належить, **він/вона** може оскаржити пеню” з you-attitude звучатиме зрозуміліше та не буде перевантаженим займенниками: “*If **you** disagree with the amount **you** owe, **you** may dispute the penalty.*” - “Якщо **ви** не згодні з сумою боргу, **ви** можете оскаржити пеню.”

Іншими прикладами you-attitude є такі речення, як 1) *When **we** charge **you** a penalty, **we** send **you** a notice or letter by mail. The notice or letter will tell **you** about the penalty, the reason for the charge and what to do next.* - Коли **ми** стягуємо з **вас** пеню, ми надсилаємо вам повідомлення або лист поштою. Повідомлення або лист розповість **вам** про штраф, причину стягнення та що робити далі. 2) ***You** may be able to get Carer Payment if: **you're** providing full-time care for someone, and **you've** lived in Australia before.* - **Ви** можете отримати виплату за доглядальницю, якщо: **ви** надаєте комусь повноцінний догляд і раніше жили в Австралії. Уникнути займенників та перевантаження ними тексту можливо також шляхом повторення. Наприклад, в реченні “*Unlike the latter group, the **landlord** is essentially a **captive creditor**. **He** has no option but to deal with the trustee and “allow him to occupy the premises.”*” Не замінюємо на *captive creditor*: *Unlike the latter group, the **landlord** is essentially a **captive creditor**. The **captive creditor** has no option but to deal with the trustee and “allow him to occupy the premises”* - На відміну від останньої групи, **орендодавець** по суті є кредитором. В кредитора немає іншого виходу, окрім як розібратися з довіреною особою і дозволити їй зайняти приміщення.

Іншим прикладом є речення: “*A **person** commits an offence if the **person** fails without reasonable excuse to comply with a restriction or requirement imposed by or under a Part 2A order*” - “**Особа** вчиняє правопорушення, якщо ця **особа** без розумних причин не виконує обмеження або вимоги, встановлені чи згідно з наказом частини 2A”.

Оскільки з точки зору стилістики часті повтори одного й того ж самого іменника можуть негативно впливати на легкість сприйняття тексту читачем, в офіційно-ділових текстах англійської мови пропонується скорочувати цей іменник: *A justice of peace may make an order under subsection (2) in relation to a **person ("P")** if the justice is satisfied that **P** is or may be infected of contaminated.* *Person* українською мовою перекладається гендерно-нейтральним словом “особа”, тому переклад цього речення не обов’язково потребує скорочення: *Мировий суддя може видати наказ згідно з підрозділом (2) стосовно особи, якщо суддя переконаний, що ця особа заражена або може бути заражена.*

Однак ця стратегія може використовуватися в інших випадках: 1) *“Unlike the latter group, the **landlord** is essentially a **captive creditor (“C”)**. **C** has no option but to deal with the trustee and allow him to occupy the premises.”* - 1) *На відміну від останньої групи, орендодавець по суті є **кредитором (“К”)**. В **К** немає іншого виходу, окрім як розібратися з довіреною особою і дозволити йому зайняти приміщення.* 2) *In addition to the grounds for administrative disciplinary action prescribed under existing laws, the acts and omissions of any **official or employee**, whether or not **he** holds office or employment in casual or temporary capacity.* - *In addition to the grounds for administrative disciplinary action prescribed under existing laws, the acts and omissions of any **official or employee (“E”)**, whether or not **E** holds office or employment in casual or temporary capacity.* - *Окрім підстав для адміністративних дисциплінарних стягнень, передбачених чинним законодавством, дії та бездіяльності будь-якої **посадової особи чи працівника (“П”)**, незалежно від того, чи **П** займає посаду чи займається тимчасово чи тимчасово.*

В окремих документах англійською мовою досягнення гендерної нейтральності досягається шляхом використання займенника *she* на позначення іменника з особи однини будь-якої статі: *If **either one of us** cannot make a meeting, **she** will notify the other person at least one-day in advance and the meeting will be rescheduled.* В українській мові займенник *вона* не використовується для

позначення іменників будь-якої статті, тому в цьому випадку займенник однини замінюємо займенником множини: *“Якщо хтось із нас не може провести зустріч, ми сповістимо іншу особу принаймні за один день до початку, і зустріч буде перенесена”*. Варто зауважити, що в випадку коли в договорі чи контракті використовуються виключно займенники *he* або *she*, в примітках до документу вказується таке *“Gender Neutrality. The terms “he,” “him,” “his,” and “himself,” where used in this Agreement, shall refer to both the masculine and feminine genders, as may be appropriate”*. - *“Гендерна нейтральність. Терміни «він», «він», «його» та «сам», якщо вони використовуються в цій Угоді, стосуються як чоловічого, так і жіночого роду, в відповідності до договору”*.

Таким чином, займенник є однією з найбільш гендерно маркованих частин мови, який в більшості випадків робить текст гендерно-асиметричним. Однак, існує велика кількість методів гендерної нейтралізації займенників, до яких належать заміна однини множиною, використання парних займенників *“він/вона”*, використання персоналізованого звертання в документах за допомогою так званого *you-attitude*, повторення гендерно-асиметричного іменника, скорочення гендерно-асиметричного іменника тощо. Використання цих методів можливе практично в усіх випадках, крім тих документів, в яких гендерна нейтралізація призведе до невірної трактування тексту.

3.2 Особливості відтворення гендерно-нейтральних іменників українською мовою

Як було зазначено вище, більшість іменників в англійській мові не мають гендерних маркерів: *an accused, a defendant, a duty holder*. Українською мовою, однак, ці терміни є гендерно асиметричними: *обвинувачений, підсудний, уповноважений*. Для уникнення гендерної асиметрії в реченнях з вищезазначеними іменниками заміняємо однину множиною: *1) An **accused** has the right to be present during the whole of **his or her** trial.* - *Обвинувачені мають право*

бути присутніми протягом усього свого судового процесу. 2) *Facts at issue in criminal cases are those that the prosecution must prove if it is to succeed, together with any facts that the **defendant** may wish to raise in **his/her** defence.* - Факти, які розглядаються у кримінальних справах, - це ті, які обвинувачення повинно довести, щоб досягти успіху, разом з усіма фактами, які **підсудні**, можливо, побажають навести на **свій** захист. 3) *Under the HSWA and certain regulations, a **duty holder** may be required to do something 'so far as is practicable' or 'so far as is reasonably practicable'.* - Відповідно до HSWA та деяких нормативних актів, від **уповноважених** можуть знадобитися вжити заходів «наскільки це можливо» або «наскільки це практично можливо». Варто зауважити, що однією з найважливіших характеристик юридичних документів, є точність. Тому у випадку, якщо заміна однини множиною, в юридичних документах може призвести до можливого неправильного трактування тексту, від цього способу уникнення гендерної асиметрії варто відмовитись. Натомість можливо використати перекладацьку трансформацію додавання: 1) *An **accused who** seeks a stay of proceedings must prove on a balance of probabilities an impairment of the right to make full answer and defence and irreparable prejudice to that right.* - **Обвинувачений(-а), який/яка** прагнуть припинити провадження у справі, повинен довести на балансі ймовірностей порушення права на повну відповідь та захист та непоправну шкоду цьому праву. 2) *Once the prosecution has proved that an employee did not take reasonable care as required, the offence is proved, whether or not the **defendant** realised that what **s/he** was doing fell below an acceptable standard of conduct.* - Після того, як сторона обвинувачення доводить, що працівник не дбав належним чином, як вимагається, правопорушення доводиться, незалежно від того, усвідомлював **підсудний(-а)**, що те, що **він/вона** робить, не відповідає прийнятому стандарту поведінки. 3) *Under the HSWA and certain regulations, a **duty holder** may be required to do something 'so far as is practicable' or 'so far as is reasonably practicable'.* - Відповідно до HSWA та деяких нормативних актів, від **уповноваженого(-ї)** можуть знадобитися вжити заходів «наскільки це можливо» або «наскільки це практично можливо».

Іншим прикладом гендерно-нейтрального іменника в англійській мові є *spouse*. Гендерно-нейтрального перекладу слова *spouse* українською мовою немає, тому для коректного гендерно-нейтрального перекладу речення варто використовувати перекладацьку трансформацію конкретизацію: *The rights of the surviving spouse and the inheritance* - *Права живого чоловіка або дружини та спадщина*. Як бачимо, в англійській мові використання гендерно маркованих *widower* та *widow* уникається, а натомість використовується термін *surviving spouse*. Оскільки в українській мові немає гендерно інклюзивного терміну на позначення *surviving spouse*, в перекладі можливе використання парних іменників *вдівець та вдова*: *The rights of the surviving spouse and the inheritance* - *Права вдівця і вдови та спадщина*. Антонімічний вираз до *surviving spouse* - *deceased spouse* може перекладатися субстантивованим прикметником *померлий/померла*. При цьому з контексту документу зрозуміло, що йдеться про *померлого чоловіка* або *померлу дружину*: 1) *If the deceased spouse was Filipino, death certificate issued by the Philippine Statistics Authority (PSA) and duly authenticated by the DFA.* - *Якщо померлий (померла) були філіппінцями, свідоцтво про смерть видається Філіппінським органом статистики (PSA) і належним чином засвідчується DFA.* 2) *The surviving spouse has no choice and takes ownership of a quarter of the deceased's property.* - *Вдівець (вдова), не мають вибору і беруть у власність чверть майна померлого (померлої).* Попри частотне використання гендерно-нейтрального *spouse*, терміни *widower* та *widow* також зустрічаються в текстах офіційно-ділового стилю: *Please note that widowers/widows must wait 300 days after the death of his or her spouse before applying for the LCCM.* - *Зверніть увагу, що вдівець/вдова повинні подати заяву на LCCM через 300 днів після смерті свого чоловіка або дружини.*

Подібним способом перекладаються речення з гендерно-нейтральним іменником *parent*: *The Registrar will consider whether the parent has an acceptable explanation for failing to lodge the objection within the prescribed period.* - *Секретар розгляне, чи є в батька/матері прийнятне пояснення про те, що упродовж*

встановленого терміну не подано заперечення. В деяких випадках *parent* може перекладатися, як “один з батьків”: **Секретар** розгляне, чи в **одного з батьків** є прийнятне пояснення про те, що упродовж встановленого терміну не подано заперечення. В цьому випадку, однак, варто звертати увагу на те, чи таке формулювання не буде перешкоджати адекватному сприйняттю тексту та чи буде передавати зміст речення належним чином.

Гендерно асиметричним терміном вважається також поняття *maternity leave* (відпустка для догляду за дитиною), оскільки термін передбачає таку відпустку лише для матері дитини. В українській мові термін є гендерно-нейтральним: *An employee shall be entitled to a **Maternity Leave of Absence**, not exceeding fifty-two (52) weeks - **Працівники** мають право на **відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами**, яка не перевищує п'ятдесят два (52) тижні.* Синонімічним до *maternity leave* є вираз *time necessary for childbirth and recovery*, який також відноситься лише до жінок, оскільки лише жінки можуть народжувати діти. Відповідно в цьому випадку використання займенника *she/her* є прийнятним: *Time necessary for childbirth and recovery therefrom commencing when **she** is no longer adequately able to perform the duties to which **she** is regularly assigned.* - Час, необхідний для пологів та відновлення, починається з того часу, коли **вона** більше не може належним чином виконувати доручені їй обов'язки.

На противагу *maternity leave* в англійській мові з'являються такі гендерно-нейтральні поняття, як *parenting leave* та *parental leave* - відпустки для догляду за дитиною, доступні як для чоловіків, так і для жінок. Для досягнення гендерної-нейтральності в реченнях з цими поняттями замінюємо однину множиною: *An **employee** who is on **parenting leave** as provided under this Agreement, who has completed five (5) months of continuous service and has applied for and is in receipt of Employment Insurance parental benefits pursuant to the Employment Insurance Act shall be paid a supplemental employment benefit.* - **Працівникам**, які перебувають у **відпустці для догляду за дитиною**, як це передбачено цією Угодою, які мають п'ять (5) місяців безперервного стажу, подали заяву та

отримують батьківські виплати зі страхування зайнятості відповідно до Закону про страхування зайнятості, виплачується додаткова допомога при працевлаштуванні.

Проаналізувавши способи перекладу текстів офіційно-ділового стилю, виділяємо 8 способів досягнення гендерної нейтральності:

Таблиця 3.2 – Способи досягнення гендерної нейтральності

Спосіб досягнення гендерної нейтральності	Приклад англійською мовою	Переклад українською мовою
Генералізація	Only adult able-bodied males who are of an apparent age of not less than 18 and not more than 45 years may be called upon for forced or compulsory labour.	До примусових робіт можуть бути залучені лише повнолітні особи працездатного віку, не молодші за 18 та не старші за 45 років.
Нейтралізація	In the event that the person concerned is a minor or under guardianship, his or her legal guardian shall apply on his or her behalf.	У разі, якщо відповідна особа є неповнолітньою або під опікою, її законний опікун подає заяву від її імені.
Заміна однини	If the client is not happy	Якщо клієнти не

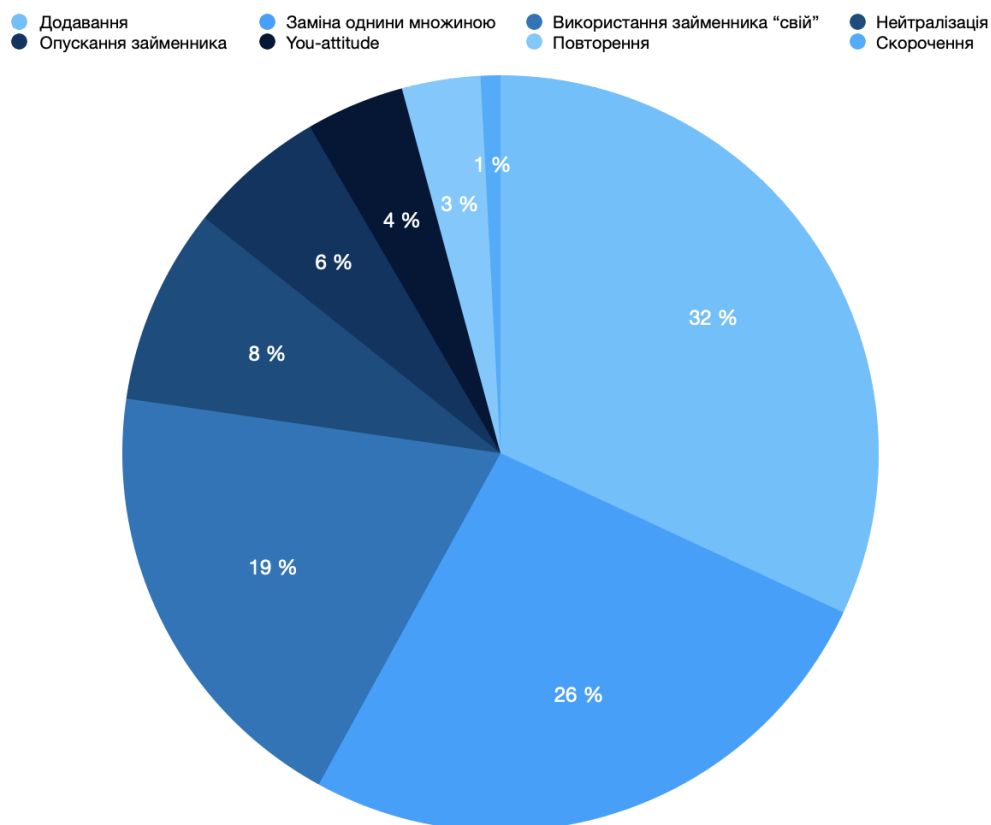
МНОЖИНОЮ	with our service, the client is free to move their domain name, website and data to another service provider.	задоволені нашою послугою, вони можуть вільно перемістити своє доменне ім'я, веб-сайт та дані до іншого постачальника послуг.
Опускання займенника	Choose the available date and time of your visa interview on the online calendar	Виберіть доступну дату та час візового інтерв'ю в онлайн-календарі
Використання займенника "свій"	In the event that the applicant cannot appear in person, he or she may designate a representative to submit the application on his or her behalf.	У разі, якщо заявник не може з'явитися особисто, він або вона може призначити представника для подання заяви від свого імені.
Додавання	An accused who seeks a stay of proceedings must prove on a balance of probabilities an impairment of the right to make full answer and defence and irreparable prejudice to that right.	Обвинувачений(-а), який/яка прагнуть припинити провадження у справі, повинен довести на балансі ймовірностей порушення права на повну відповідь та захист та непоправну шкоду цьому праву.

Повторення	Unlike the latter group, the landlord is essentially a captive creditor. He has no option but to deal with the trustee and allow him to occupy the premises.	На відміну від останньої групи, орендодавець по суті є кредитором. В кредитора немає іншого виходу, окрім як розібратися з довіреною особою і дозволити йому зайняти приміщення.
Скорочення	Unlike the latter group, the landlord is essentially a captive creditor (“C”). C has no option but to deal with the trustee and allow him to occupy the premises.	На відміну від останньої групи, орендодавець по суті є кредитором (“К”). В К немає іншого виходу, окрім як розібратися з довіреною особою і дозволити йому зайняти приміщення.
You-attitude	If you disagree with the amount you owe, you may dispute the penalty.	Якщо ви не згодні з сумою боргу, ви можете оскаржити пеню.
Примітка про гендерну нейтральність, що відноситься до всього документу	Gender Neutrality. The terms “he,” “him,” “his,” and “himself,” where used in this Agreement, shall refer to both the masculine and feminine genders, as may be appropriate.	Гендерна нейтральність. Терміни «він», «він», «його» та «сам», якщо вони використовуються в цій Угоді, стосуються як чоловічого, так і жіночого

		роду, в відповідності до договору.
--	--	------------------------------------

Проаналізувавши 133 речення з англomовними гендерно маркованими лексичними одиницями та можливі варіанти їх перекладу українською мовою було визначено, що найпродуктивнішими способами досягнення гендерного балансу в українській мові є способи додавання (38 речень), заміна однини множиною (31 речення) та використання займенника “свій” (23 речень). До менш продуктивних способів належать опускання займенника, повторення, скорочення та нейтралізація.

Таблиця 3.3 – Відсоткове співвідношення використання різних способів досягнення гендерної нейтральності

Варто зауважити, що ці способи в деяких випадках є взаємозамінними. Наприклад, досягти гендерної нейтральності в реченні *"Active Flight Attendant" is a Flight Attendant who is not on an unpaid leave and is on payroll* можна декількома способами:

- 1) Заміна однини множиною: *"Активні бортпровідники"* - це бортпровідники, які не перебувають у відпустці без збереження заробітної плати та знаходяться у фонді оплати праці.
- 2) Додавання: *"Активний бортпровідник"* - це бортпровідник, який/яка не перебуває у відпустці без збереження заробітної плати та знаходиться у фонді оплати праці.

Отже, з огляду на велику кількість способів досягнення гендерної нейтральності, можемо стверджувати, що гендерна нейтральність в текстах офіційно-ділового стилю української мови можлива. Кожен з вищеперелічених способів може використовуватися в різних типах речень, тому при перекладі важливо вибрати той метод, який підійде найкраще, з огляду на контекст речення та лексичне оточення гендерно-асиметричного терміну.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Найбільш гендерно маркованими частинами мови є займенник та іменник: вони можуть робити текст гендерно-асиметричним та призводити до можливості двозначно трактувати текст. Однак існують способи уникнення гендерної-нейтралізації при перекладі документів офіційно-ділового стилю з англійської мови на українську. Найбільш продуктивними та універсальними з них є заміна однини множиною, опускання займенника, використання займенника “свій”, додавання, повторення, скорочення, you-attitude або додавання примітки про гендерну нейтральність до всього документу.

Більшість з способів уникнення гендерної нейтралізації є універсальними та взаємозамінними, а отже, можуть використовуватися в різних реченнях. Вибір способу гендерної нейтралізації залежить від доречності використання того чи іншого способу в конкретному реченні. При цьому під час перекладу текстів офіційно-ділового стилю та їх гендерної нейтралізації на перше місце варто ставити легкість сприйняття тексту (гендерна нейтралізація не повинна ускладнювати розуміння тексту читачем) та вірність перекладу (гендерна нейтралізація не повинна робити текст двозначним або призводити до невірного трактування читачем).

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження було проведено аналіз перекладацького аспекту гендерно маркованих та гендерно-нейтральних лексичних одиниць в текстах офіційно-ділового дискурсу з метою визначити способи перекладу, використання яких дозволяє уникати гендерну асиметрію в офіційно-діловому стилі української мови. Актуальність та важливість цієї теми визначається широким впливом текстів офіційно-ділового стилю на суспільство та той факт, що офіційно-ділові документи повинні відображати зміни, що відбуваються в суспільстві та відповідно в мові.

Основними ознаками офіційно-ділового стилю англійської мови точність, чіткість і ясність викладу тексту, нейтральність, високий рівень стандартизації та типізації текстів, а також офіційність викладу.

До ключових ознак лексичного складу офіційно-ділового стилю англійської мови належать використання термінів, усталених, типових фраз, канцеляризмів, метафор, метонімій і гендерно-нейтральної лексики. Ці риси характеризують також офіційно-діловий стиль української мови

Поняття “гендер” використовується на позначення сукупності соціокультурних ознак, яких людина набуває перебуваючи в певній культурі. Дослідження гендеру в мові має декілька напрямків. Одним є дослідження видів гендерно асиметричних мов та їх вплив на суспільні рухи. Гендерна асиметрія в мовах - нерівномірне представлення одного з гендерів (найчастіше жіночого) в мові. Наразі виділяють 3 види гендерно асимет мов: безгендерні, природно

гендерні та граматично гендерні. Наукові розвідки показують, що граматично гендерні мови на пряму пов'язані з виникненням та укоріненням стереотипів в суспільстві, в той час як країни з безгендерними мовами мають найнижчий рівень гендерної нерівності, в порівнянні з іншими країнами з безгендерними мовами. Оскільки нерівномірне висвітлення гендерів в мовах є одним з мовних засобів вираження гендерної дискримінації, з'являється необхідність усвідомлення принципів гендерно-нейтральної мови перекладачами. Під гендерною нейтральністю розуміємо використання загальнородових лексичних одиниць або фемінітивів, які будуть робити жіночий рід більш репрезентативним в мові.

Існує 2 основних способи подолання гендерної асиметрії: гендерна нейтралізація та фемінізація. Для англійської мови характерним є гендерно-нейтралізація, оскільки більшість іменників в англійській мові гендерно-нейтральні, а граматична категорія роду практично відсутня. При перекладі на українську, гендерно-нейтральність англійської мови може становити труднощі при перекладі, оскільки в українська мова - граматично гендерна і всі іменники в ній мають певний рід. Незважаючи на це, гендерну нейтральність в українській мові можна досягнути низкою способів. До них належать заміна однини множиною, опускання займенника, додавання, повторення, скорочення, you-attitude та інші. Більшість з цих способів є універсальними та можуть використовуватися при перекладі різних видів речень. При перекладі, однак, варто звертати увагу не лише на гендерну нейтральність, а і на легкість сприйняття та вірність трактування тексту. Гендерно-нейтральний переклад не повинен ускладнювати розуміння тексту читачем та призводити до викривлення його змісту.

Таким чином, мета і завдання нашого дослідження були виконані, а перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо в більш детальній та досконалішій систематизації способів та стратегій забезпечення гендерного балансу в українській мові при перекладі текстів офіційно-ділового стилю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврорин В. А. Проблемы изучения функциональной стороны языка (к вопросу о предмете социолингвистики). Ленинград : Наука, 1975. 276 с.
2. Андрюшкин А. П. Деловой английский язык. Москва : Дашков и К, 2008. 332 с.
3. Арнольд И. В. К вопросу о переводе технической литературы. Москва : Советская наука, 1952. 317 с.
4. Архангельська, А. (2015). Термінний апарат сучасної лінгвогендерології: проблеми і перспективи становлення. Людина. Комп'ютер. Комунікація : збірник наукових праць, с. 91–94. <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/32515>
5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Вид. центр "Акад.", 2004. 344 с.
6. Бессонова О. Л. Оценочный тезаурус английского языка : когнитивно-гендерные аспекты. Донецк : Дон., 2002. 362 с.
7. Боровський В. Н. Діловодство в банківських установах. Київ : Центр навч. літ., 2006. 223 с.
8. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
9. Волкотруб, Г. Й. (2002). Стилїстика ділової мови. МАУП.

10. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка: опыт систематизации выразительных средств. Москва : Либроком, 2012. 458 с.
11. Гидденс Э. Социология. Москва : Едиториал УРСС, 2005. 632 с.
12. Гончарова Н. Документаційне забезпечення менеджменту. Київ : Центр навч. літ., 2006. 259 с.
13. Горошко О. І. Языковое сознание: гендерная парадигма. Москва : «ИНЖЭК», 2003. 450 с.
14. Грабовська З. Багатогранність мовної метафори. Українська мова і література. 1997. № 12. С. 8.
15. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення. Київ : Центр навч. літ., 2005. 536 с.
16. Гуревич В. В. Стилистика английского языка = English stylistics : навч. посіб. Москва : Флинта : Наука, 2008. 67 с.
17. Гінзбург М. (2012). Гендерні особливості української мови, на які треба зважати. Українознавчий альманах, (9), 75–83.
18. Дудик П. С. Стилiстика української мови. Київ : Вид. центр «Акад.», 2005. 368 с.
19. Загнітко А. П., Данилюк І. Г. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. 474 с.
20. Зубков М. Т. Сучасна українська ділова мова. Харків : Торсінг, 2004. 448 с.
21. Кирилина А. В. Гендерные исследования в лингвистике и теории коммуникации. Москва : РОССПЭН, 2004. 250 с.
22. Кислюк Л. П. Категорія „жіночість” у сучасному українському словотворенні. Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. 2012. Т. 25, № 4. С. 97–105.

23. Кислюк, Л. П. (2017). Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку. Видавничий дім Дмитра Бураго.
24. Ковалик І. І. Словотворчий розряд суфіксальних загальних назв живих істот жіночої статі у східнослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами. Питання українського мовознавства. 1962. С. 3–34.
25. Коваль А. П. Ділове спілкування. Київ : Либідь, 1992. 280 с.
26. Корнієнко, Н. (б. д.). *Фемінітиви на старті: коли «міністерки» з'являться в офіційній документації.* <https://chytomo.com>.
<https://chytomo.com/feminivity-na-starti-koly-ministerky-z-ivliatsia-v-ofitsijnij-dokumentatsii/>
27. Кузнецова Г. П. Офіційно-діловий стиль в освітній адміністративно-управлінській сфері спілкування. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2014. № 6.
28. Кулакевич Л. М. Культура професійного мовлення: метод, вказівки з курсу Українська мова за професійним спрямуванням. Донецьк : ДВНЗ УДХТУ, 2011. 32 с. URL: http://udhtu.com.ua/userfiles/file/MB_226f.pdf.
29. Кімел М. С. Гендероване суспільство. Київ : Сфера, 2003. 490 с.
30. Лагдан, С. П. (2019). Стильове використання фемінітивів в українській мові. *Scientific research in XXI century*, с. 163–170.
31. Левицкая Т. Р, Фитерман А. М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. Москва, 1963. 140 с.
32. Маклакова Е. А. Политическая корректность и тональность общения как семантические признаки наименований лиц (на материале контрастивных исследований в русском и английском языках). *Политическая лингвистика*. 2010. С. 93–104.

33. Малахова О. А. Фемінітиви – не данина моді, вони властиві українській мові як системі. WOMO. URL: <https://womo.ua/olena-malahova/>.
34. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі. Харків : Константа, 2004. 292 с.
35. Мацько Л. І. Культура української фахової мови. Київ : ВЦ «Акад.», 2007. 360 с.
36. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : навч. посiб. Київ : Вища шк., 2003. 462 с.
37. Мацюк, З. (2010). Українська мова професійного спілкування. Каравела.
38. Медведь Н. С. Особенности лексикона официально-делового стиля. *Austrian journal of humanities and social sciences*. 2014. С. 104–108.
39. Мисуно Е. А., Баценко И. В., Игнатова С. А. Письменный перевод специальных текстов. Москва : Издательство «Флинта», 2013. 256 с.
40. Національний класифікатор України. Класифікатор професій, № 327 (2010) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>
41. Палеха Ю. Управлінське документування. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2007. 327 с.
42. Пономарів О. Д. Культура слова : Мовно-стилістичні поради. Київ : Либідь, 1999. 240 с.
43. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови. Київ : Либідь, 1992. 248 с.
44. Попова Т. Г., Сачкова Е. В. Метафора в официально-деловом стиле. Вестник Костромского государственного университета. 2016. С. 191–193.
45. Про затвердження зміни № 9 до національного класифікатора дк 003:2010, Наказ № 1574 (2020) (Україна).

46. Пузиренко Я. В. До проблеми номінації осіб жіночої статі в українській мові (гендерний аспект). Наукові записки. 2000. Т. 18. С. 36–42.
47. Пыж А. М. Функционально-прагматические и дискурсивные аспекты использования английской юридической терминологии, 2005. 184 с.
48. Раджабова С. Ш. Лексика официально-делового стиля английского языка. The scientific heritage. 2020. С. 36–39.
49. Солганик Г. Я. Практическая стилистика русского языка : навч. посіб. Москва : Издательс. центр «Академия», 2006. 304 с.
50. Сікорська В. Ю., Белінська Ю., Мезенцева А. Фразеологія у діловому мовленні. IX Міжнародна науково-практична конференція "Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття". 2016. С. 269–274.
51. Тараненко О. О. Принцип андроцентризму в системі мовних координат і сучасний тендерний рух. Мовознавство. 2005. № 1. С. 22.
52. Трофимова З. С. Словарь новых слов и значений в английском языке. Москва : Павлин, 1993. 304 с.
53. Український правопис 2019 року: Текст офіційного видання на сайті Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАНУ. Фемінітиви: ст. 39—40, п. 4 -К(-А), -ИЦ(-Я), -ИН(-Я), -ЕС(-А) § 32 (ПРАВОПИС СУФІКСІВ. Іменникові суфікси).
http://www.inmo.org.ua/assets/files/2021/ukr.-pravopys-2019_2.pdf
54. Флория А. В. О структуре функционального стиля. Проблемы прикладной лингвистики: матер. междунар. науч.-практ. конф., м. Пенза. 2008. С. 323–334.
55. Чуковский К. И. Сочинения: в 2-х т. Москва : Правда, 1990. 654 с.

56. Шевнин А. В. Официально-деловой стиль. Матрица переводческих проблем. Екатеринбург : Изд-во УрГИ, 2010. 186 с.
57. American Psychological Association. Guidelines for nonsexist language in APA journals. Washington : APA, 1977. 494 p.
58. Baker M. Sub-technical vocabulary and the ESP teachers: an analysis of some rhetorical items in medical journal articles: Reading in a foreign language. 1988. Vol. 4, no. 2. P. 91–105.
59. Barron, Dennis E. “The Epicene Pronoun: The Word That Failed.” American Speech, vol. 56, no. 2, 1 July 1981, pp. 83–97.
60. Blaubergs M. Changing the sexist language: The Theory Behind the Practice. Psychology of Women. 1978. Vol. 2. P. 244–261.
61. Butler J. Gender trouble: Feminism and the subversion of identity. New York : Routledge, 2006. 272 p.
62. Cameron D. Feminism and Linguistic Theory. London : Palgrave Macmillan, 1985. 195 p. URL: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-17727-1>.
63. Cutler S. Sexist Job Titles and the Influence of Language on Gender Stereotypes. <https://humanities.byu.edu>. URL: <https://humanities.byu.edu/sexist-job-titles-and-the-influence-of-language-on-gender-stereotypes/>.
64. De Beauvoir S. The Second Sex. New York : Vintage, 2011. 832 p.
65. Dozier J. W. A New Pronoun. Atlanta Constitution, Sept. 20, 1884. – P. 7 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.english.illinois.edu/-people-/faculty/debaron/essays/dozier_1885_se.pdf
66. European Commission. Gender-Neutral Language in the European Parliament. 2008. URL:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2009/0001/P6_PUB\(2009\)0001_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2009/0001/P6_PUB(2009)0001_EN.pdf).

67. Fairclough N. *Political Correctness: The Politics of Culture and Language*. City of Lancaster : Lancaster University, 2003. 28 p.
68. Formanowicz M., Moser F., Sczesny S. Can Gender-Fair Language Reduce Gender Stereotyping and Discrimination?. *Front. Psychology*. 2016. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00025>.
69. Gaucher D., P. Friesen J., Kay A. C. Evidence That Gendered Wording in Job Advertisements Exists and Sustains Gender Inequality. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/50303045_Evidence_That_Gendered_Wording_in_Job_Advertisements_Exists_and_Sustains_Gender_Inequality.
70. Gender Neutrality Hits Wesleyan. *The Crimson*. URL: <https://www.thecrimson.com/article/2005/11/2/gender-neutrality-hits-wesleyan-with-the/>.
71. Grygiel M. Business English from a linguistics perspective. *English for specific purposes*. Vol. 16, no. 1. P. 1–16.
72. Hegarty P., Buechel C. Androcentric reporting of gender differences in APA journals. *Rev. Gen. Psychol.* 2006. Vol. 10. P. 377–389.
73. Heise E. Sind Frauen mitgemeint? Eine empirische Untersuchung zum Verständnis des generischen Maskulinums und seiner Alternativen. *Sprache & Kognition*. 2000. P. 3–13.
74. Henley, N. (1987) 'This New Species that Seeks a New Language: On Sexism in Language and Language Change', in J. Penfield (ed.) *Women and Language in Transition*. Albany, NY: State University of New York.
75. Howard G. *The Good English Guide*. London : Macmillan Reference Books, 1994. 418 p.

76. Jacobson M., Insko W. Use of non-sexist pronouns as a function of one's feminist orientation. *Sex Roles*. 1985. Vol. 13. P. 1–7.
77. Können Geophysiker Frauen sein? Generische Personenbezeichnungen im Deutschen / F. Braun et al. *Zeitschrift für Germanistische Linguistik*. 1998. P. 177–195.
78. Lacoff R. *Language and Woman's Place*. New York. Harper and Row, 1975. p. 324.
79. Losey K. M. The Rhetoric of "Political Correctness" in the U.S. Media. *American Studies*. 1995. P. 227–245.
80. Macdonald, F. (23 June 2016). "The ultimate 21st-Century word?". BBC News. British Broadcasting Corporation.
81. Macmillan Publishing Company. *Guidelines for Creating Positive Sexual and Racial Images in Educational Materials*. Macmillan Publishing Company, 1975. 103 p. URL: <http://www.bible-researcher.com/macmillan.guidelines.1975.pdf>.
82. McGraw-Hill Book Co. *Guidelines for Equal Treatment of the Sexes in McGraw-Hill Book Company Publications*. McGraw-Hill Book Co., 1974. 11 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED098574>.
83. Mead M. *Sex and temperament in three primitive societies*. New York : Harper Perennial, 2001. 352 p.
84. Money J. *Gendermaps: Social Constructionism, Feminism, and Sexosophical History*. London : Bloomsbury Academic, 2016. 176 p.
85. No more middots: French PM clamps down on gender-neutral language. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2017/nov/21/no-more-middots-french-pm-clamps-down-on-gender-neutral-language>.

86. Office of the parliamentary counsel. Drafting guidance. Office of the parliamentary counsel, 2020. 92 p.
87. Paterson, Laura Louise (2011): The use and prescription of epicene pronouns: a corpus-based approach to generic he and singular they in British English. Loughborough University. Thesis. <https://hdl.handle.net/2134/9118>
88. Pauwels A. Inclusive Language Is Good Business: Gender, Language and Equality in the Workplace. Gendered Speech in Social Context, ed. by Janet Holmes. Victoria University. Press, 2000
89. Pauwels A. Linguistic sexism and feminist linguistic activism. *The Handbook of Language and Gender*. 2003. P. 550–570.
90. Peirce J., Gray J., Simpson S. *PsychoPy2: experiments in behavior made easy*. New York : Springer Link, 2019. 203 p.
91. Prewitt-Freilino J. L. The gendering of language: a comparison of gender equality in countries with gendered, natural gender, and genderless languages. *Sex Roles*. 2012. P. 268–281. URL: <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0083-5>.
92. Shapiro J. Anthropology and the study of gender. *Soundings: An Interdisciplinary Journal*. 1981. Vol. 64, no. 4. P. 446–465.
93. Sherman C. P. *The Literary World*. 1884. 294 p.
94. Stoller R. *Sex and Gender*. New York : Science House, 1968. 383 p.
95. Swift K., Miller C. *The Handbook of Nonsexist Writing: For writers, editors and speakers*. Bloomington : iUniverse, 2001. 196 p.
96. Thoma D. *Strategic Attention in Language Testing: Metacognition in a Yes/no Business English Vocabulary Test*. Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften; New edition, 2011. 479 p.

97. Toro C. Gender neutral drafting: Gender equality or an unnecessary burden?. IALS Student Law Review. 2018. Vol. 5, no. 1. P. 34–40. URL: <https://doi.org/10.14296/islr.v5i1.2821>.
98. UNESCO. Priority Gender Equality Guidelines. UNESCO, 2008. 10 p. URL: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BSP/GENDER/GE%20Guidelines%20December%202_FINAL.pdf.
99. Wasserman B., Weseley A. Qué? Quoi? Do languages with grammatical gender promote sexist attitudes?. Sex Roles. 2009. Vol. 61. P. 634–643.
100. Whorf B. L. Language, Thought and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf. New York : Wiley, 1956. 302 p.
101. Wood J. Gendered Lives. Boston : Cengage Learning, 2018. 352 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ ГЕНДЕРНО-НЕЙТРАЛЬНОЇ
ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

№	Речення англійською	Речення українською	Трансформація
1	Every child deprived of his or her liberty shall have the right to prompt access to legal and other appropriate assistance, as well as the right to challenge the legality of the deprivation of his or her liberty before a court or other competent, independent and impartial authority, and to a prompt decision on any such action.	Всі діти, позбавлена волі, мають право на швидкий доступ до юридичної та іншої відповідної допомоги, а також право оскаржити законність позбавлення їх волі перед судом або іншим компетентним, незалежним та неупередженим органом та негайне прийняття рішення про будь-які такі дії.	Заміна однини множиною
2	The wages shall be paid to each worker individually and not to his chief or to any other authority.	Заробітна плата повинна сплачуватися усім трудящим	Заміна однини множиною

		персонально, а не главі їх племені чи якійсь іншій владі.	
3	Nothing in this Article shall prevent ordinary rations being given as a part of wages, such rations to be at least equivalent in value to the money payment they are taken to represent, but deductions from wages shall not be made either for the payment of taxes or for special food, clothing or accommodation supplied to a worker for the purpose of maintaining him in a fit condition to carry on his work under the special conditions of any employment, or for the supply of tools.	Ця стаття не матиме наслідком заборону видачі трудящим звичайних продовольчих пайків як частини заробітної плати при умові, що ці пайки будуть принаймні рівноцінні тій грошовій сумі, яку вони повинні замінити; проте не повинно бути ніяких вирахувань із заробітної плати ні як податків, ні за окреме харчування, одяг чи житло, надані трудящим для того, щоб вони могли продовжувати роботу в особливих умовах їх праці, ні за надані їм робочі інструменти.	Заміна однини множиною
4	In any case it shall be an obligation on any authority employing any worker on forced or compulsory labour to ensure the subsistence of any such worker who, by accident or sickness arising out of his employment, is rendered wholly or partially incapable of providing for himself, and to take measures to ensure the maintenance of any persons actually dependent upon such a worker in the event of his incapacity or disease arising out of his employment.	У всякому разі, на кожну владу, яка притягує трудящих до примусової чи обов'язкової праці, повинен бути покладений обов'язок забезпечити існування трудящих, якщо в результаті нещасного випадку на виробництві чи професійної хвороби він чи вона будуть позбавленні, цілком або частково, здатності заробляти собі на життя. На цю владу повинен бути також покладений обов'язок вживати заходів для забезпечення утримання всіх осіб, які дійсно живуть на кошти цих трудящих, в разі смерті останніх або втрати	Заміна однини множиною Додавання

		ними працездатності внаслідок роботи.	
5	...that any worker who may wish to remain as a voluntary worker at the end of his period of forced or compulsory labour is permitted to do so without, for a period of two years, losing his right to repatriation free of expense to himself.	...що всі трудящі, які після закінчення строку їх примусової чи обов'язкової праці виявлять бажання залишитись на тому самому місці як робітники за вільним наймом, матимуть право це зробити, не позбавляючись права на безкоштовне повернення до їх звичайного місця проживання протягом дворічного періоду.	Заміна однини множиною
6	"Eligible Borrower": A person: (1) who is or will be a resident of the State within sixty (60) days of the closing of the Mortgage Loan;	"Правомочний Позичальник(-иця)" - це особа: (1) яка є або буде громадянином/громадянкою держави протягом шістдесяти (60) днів після закриття Іпотечного кредиту;	Додавання
7	Eligible Borrower": A person: who holds or will hold title to the real estate in her/his own name and not by means of a land trust.	"Правомочний Позичальник(-иця)" - це особа: яка володіє або буде володіти нерухомістю на своє власне ім'я, а не на ім'я земельного тресту.	Використання займенника "свій"
8	who intends to use the Qualified Dwelling being financed by the Mortgage Loan as his or her permanent residence within sixty (60) days after the closing of the Mortgage Loan.	"Правомочний Позичальник(-иця)" - це особа: яка має намір використовувати Кваліфіковане житло, що фінансується за рахунок Іпотечної позики, як своє постійне місце проживання протягом	Використання займенника "свій"

		шістдесяти (60) днів після закриття Іпотечної позики.	
9	The total annual gross income of the Eligible Borrower(s), and any other person who is expected to live in the Qualified Dwelling and be secondarily liable on the Note, from whatever source derived and before taxes and withholdings.	Загальний річний валовий дохід відповідного позичальника(ів), та будь-яка інша особа, яка, як очікується, проживатиме у Кваліфікованому житлі та матиме вторинну відповідальність на Примітці, з будь-якого джерела та до сплати податків та утримань.	Нейтралізація
10	The Lender shall require each applicant to submit an application in the manner specified in the Procedural Guide.	Кредитор вимагає від усіх заявників подати заяву в порядку, визначеному процедурним керівництвом.	Заміна однини множиною
11	Each prospective Eligible Borrower who applies for a Mortgage Loan must execute the Notice on or before the date of application for a Mortgage Loan, and the Lender must forward a copy of the executed Notice to the Authority along with the documents required to be submitted under Section 6.A of this Agreement.	Всі потенційні Правомочні позичальники, які подає заявку на отримання іпотечного кредиту, повинен оформити Повідомлення до або до дати подання заяви про надання іпотечного кредиту, а Кредитори повинні надіслати копію оформленого Повідомлення до Органу разом із документами, які необхідно подати відповідно до Розділу 6.A цієї Угоди.	Заміна однини множиною

13	<p>These documents shall include, but not be limited to, the Affidavit of Buyer, the Affidavit of Seller, the Notice to Homebuyers and, except for Eligible Borrowers applying for Mortgages on Targeted Area Residences, copies of completed, signed Federal income tax returns for the previous three (3) years for each potential Eligible Borrower, or other alternative documents as required by the Authority.</p>	<p>Ці документи включають, але не обмежуються, Посвідчення Покупця, Посвідчення продавця, Повідомлення для покупців житла та, окрім відповідних позичальників, на які подається заява Іпотека на резиденції цільової території, копії заповнених, підписаних федеральних декларацій з податку на прибуток протягом попередніх трьох (3) років для всіх потенційного прийнятних позичальників або іншої альтернативи документи відповідно до вимог Органу.</p>	<p>Заміна однини множиною</p>
14	<p>Authority to be given to each insurer with respect to the Mortgage Loan and the Qualified Dwelling, as and when necessary to effect and preserve the insurance called for by this Agreement</p>	<p>Усім страховикам надаються повноваження щодо Іпотечного кредиту та Кваліфікованого Житла, у разі необхідності для здійснення та збереження страхування, передбаченого цією Угодою</p>	<p>Заміна однини множиною</p>
15	<p>Each mortgagor is an Eligible Borrower.</p>	<p>Усі іпотекодержателі є Правомочними Позичальниками</p>	<p>Заміна однини множиною</p>
16	<p>Each such maker and mortgagor had full legal capacity to execute the Note and Mortgage.</p>	<p>Усі позичальники та іпотекодавеці мають повне право виконувати положення Іпотечного сертифікату та Іпотеку.</p>	<p>Заміна однини множиною</p>

17	The Lender has no knowledge of any circumstances or conditions with respect to the Mortgage Loan, the Mortgage, the Qualified Dwelling, or the Eligible Borrower or her/his credit standing.	Кредитодавець не знає про будь-які обставини чи умови стосовно Іпотечного кредиту, Іпотеки, Кваліфікованого житла чи Відповідального позичальника чи його/її кредитоспроможності.	Додавання
18	(ii) finance, directly or indirectly, the purchase of a Qualified Dwelling (a) that, at the time the proposed mortgagor applied for a mortgage loan, was being purchased by such mortgagor pursuant to an installment purchase contract.	(ii) прямо чи опосередковано фінансувати придбання кваліфікованого житла (a), що на той час пропонується іпотекодавцями, які зверталися за іпотечним кредитом, було придбаний такими іпотекодавцями відповідно до договору купівлі-продажу в розстрочку.	
19	The Registrar will consider whether the parent has an acceptable explanation for failing to lodge the objection within the prescribed period.	Секретар розгляне, чи є у батьків прийнятне пояснення про те, що упродовж встановленого терміну не подано заперечення.	Заміна однини множиною
20	The Registrar will not contact the other parent and advise them of the application unless considering granting the application for an extension of time.	Секретар не зв'яжеться з іншими батьками та не повідомить їх про подання заяви, якщо тільки не розгляне питання про задоволення заяви на продовження строку.	
21	The Registrar's written notice must include reasons for the decision and advise the parent they can apply to the AAT for a	Письмове повідомлення Секретаря повинне містити причини такого рішення та повідомити батьків про те, що вони можуть звернутися до	

	first review if they disagree with the decision	ААТ для першого перегляду, якщо вони не згодні з рішенням	
22	The Registrar must notify the applicant of his or her decision to reject an application and advertise the decision in the Official Journal.	Секретар повинен повідомити заявника про своє рішення відхилити заявку та оголосити це рішення в Офіційному журналі.	Використання займенника “свій”
23	The applicant must submit his or her national ID card or any other proof of identity.	Заявник повинен подати своє національне посвідчення особи або будь-який інший документ, що посвідчує особу.	Використання займенника “свій”
24	In the event that the applicant cannot appear in person, he or she may designate a representative to submit the application on his or her behalf.	У разі, якщо заявник не може з’явитися особисто, він або вона може призначити представника для подання заяви від свого імені.	Додавання Використання займенника “свій”
25	In the event that the person concerned is deceased, or has been declared deceased or missing, his or her spouse...	У разі, якщо відповідна особа померла або була оголошена померлою чи безвісти зниклою, його чи її чоловікові чи дружині...	Додавання
26	In the event that the person concerned is a minor or under guardianship, his or her legal guardian shall apply on his or her behalf.	У разі, якщо відповідна особа є неповнолітньою або під опікою, її законний опікун подає заяву від її імені.	
27	If the applicant designates a representative to collect past passport records, the representative must present his or her as well as the applicant’s national ID card or other proof of identity.	Якщо заявник призначає представника для збору минулих паспортних записів, представник повинен пред’явити свою особу, а також національне посвідчення заявника або інший доказ посвідчення особи.	Повторення

28	Click the green button “Apply Now” on http://www.ustraveldocs.com to create your profile, register for passport delivery, and schedule a visa appointment	Натисніть зелену кнопку «Apply Now» на http://www.ustraveldocs.com , щоб створити свій профіль, зареєструватися для доставки паспортів та призначити візову зустріч	Використання займенника “свій” You-attitude
29	Choose the available date and time of your visa interview on the online calendar	Виберіть доступну дату та час _____ візового інтерв'ю в онлайн-календарі	Опускання займенника
30	If you are unable to keep your visa appointment date, please visit the same website or call the Visa Information and Appointment Service to reschedule your visa appointment.	Якщо ви не можете зберегти _____ дату призначення візи, будь ласка, відвідайте цей самий веб -сайт або зателефонуйте до Візової служби інформації та призначення, щоб перенести час на візу.	Опускання займенника
31	The registration for pick up location is required for every applicant including children.	Реєстрація для місця прийому потрібна всім заявникам, включаючи дітей.	Заміна однини множиною
32	Applicants have to support their complaints by documentary evidence.	Заявники повинні підтвердити свої скарги документальними доказами.	Використання займенника “свій”
33	The applicant and his or her representative must sign this authority section at the time of preparation of the application	Заявник та його/її представники повинні підписати цей розділ повноважень під час підготовки заяви	1) додавання
34	The Chairman shall use his best efforts to comply with that request within 30 days after its receipt.	Голова докладає _____ всіх зусиль, щоб виконати це прохання протягом 30 днів після його отримання.	Опускання займенника

35	The party or parties concerned shall notify the Secretary-General of the appointment of each arbitrator and indicate the method of his appointment.	Сторона або зацікавлені сторони повідомляють Генерального секретаря про призначення кожного арбітра та вказують спосіб його/її призначення.	1) додавання
36	If an arbitrator fails to accept his appointment within 15 days, the Secretary-General shall promptly notify the parties, and if appropriate the Chairman, and invite them to proceed to the appointment of another arbitrator in accordance with the method followed for the previous appointment.	Якщо арбітр не прийняв свого призначення протягом 15 днів, Генеральний секретар негайно повідомляє сторони, а при необхідності і Голову, та пропонує їм приступити до призначення іншого арбітра відповідно до методу, який застосовувався для попереднього призначення.	Використання займенника “свій”
37	If an arbitrator becomes incapacitated or unable to perform the duties of his office, the procedure in respect of the disqualification of arbitrators set forth in Article 15 shall apply.	Якщо арбітр стає недієздатним або не може виконувати обов’язки свого офісу, застосовується процедура щодо дискваліфікації арбітрів, викладена у статті 15.	Використання займенника “свій”
38	The supplier must provide the notice on or before the time they make the supply.	Постачальник повинен надати повідомлення під час або до моменту _____ здійснення поставки.	Опускання займенника
39	This could include when a supplier discovers they should be registered for GST or for changes to the contract price due to a variation or discount that applies before settlement.	Це може стосуватися ситуації, коли постачальник виявляє, що він/вона повинні бути зареєстровані на GST або на зміну ціни контракту через зміну чи знижку, які застосовуються до розрахунку.	Додавання

40	You can expect the agent to give you an estimated selling price or price range based on their experience and skill	Ви можете очікувати, що агент надасть вам орієнтовну ціну продажу або діапазон цін на основі його/її досвіду та навичок	Додавання
41	For example, if a higher offer is made for a property and rejected, the advertised price must be updated unless the seller changes their mind.	Наприклад, якщо для нерухомості зроблено вищу пропозицію та її відхилено, оголошену ціну необхідно оновити, якщо продавець/продавчиня не передумає.	Опускання займенника 2) додавання
42	Gender Neutrality. The terms “he,” “him,” “his,” and “himself,” where used in this Agreement, shall refer to both the masculine and feminine genders, as may be appropriate.	Гендерна нейтральність. Терміни «він», «він», «його» та «сам», якщо вони використовуються в цій Угоді, стосуються як чоловічого, так і жіночого роду, в відповідності до договору.	Примітка про гендерну нейтральність, що відноситься до всього документу
43	Employee shall be furnished with an office and such other facilities and services as may be necessary or suitable to his position and adequate for the performance of his duties.	Співробітники повинні бути забезпечені офісом та іншими зручностями та послугами, які можуть бути необхідними або придатними для їх посади та достатніми для виконання їх обов’язків.	Заміна однини множиною
44	1. An individual whose taxable income does not exceed P 250,000.00;	Фізична особа, оподатковуваний дохід якої не перевищує 250 000,00 P;	Нейтралізація
45	An individual engaged in trade or business or in the exercise of their profession and receiving compensation income as well.	Фізична особа, яка займається торгівлею чи бізнесом або займається своєю професією, а	Нейтралізація Використання займенника “свій”

		також отримує компенсаційний дохід.	
46	Ensure that all community stakeholders, including parents, community leaders, religious leaders and local health workers are sensitized about risks faced by children and adults with disabilities and have the capacity to communicate the life-saving messages to them	Забезпечити, щоб усі зацікавлені сторони громади, включаючи батьків, лідерів громад, релігійних лідерів та місцевих медичних працівників, були чутливі до ризиків, з якими стикаються діти та дорослі з інвалідністю, і мали можливість передавати їм рятівні повідомлення	Заміна однини множиною
47	Ensure that all actors engaged in the response across all sectors (e.g. health workers, education providers, child protection officers, WASH service providers, C4D staff and others) understand the importance of and receive guidance on making communication inclusive and accessible for persons with disabilities, and have access to local sign language interpreters and other resources to support communication	Переконайтеся, що всі зацікавлені сторони громади, в тому числі батьки, лідери громад, релігійні лідери та працівники системи охорони здоров'я на місцях, інформовані про ризики, з якими стикаються діти та дорослі з інвалідністю, а також мають можливість передавати їм життєво важливу інформацію.	Заміна однини множиною
48	Everyone's right to life shall be protected by law. No one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court following his conviction of a crime for which this penalty is provided by law.	Право на життя кожної людини захищається законом. Жодна людина не може бути позбавлена ___ життя навмисно, окрім як відповідно до виконання вироку суду після звинувачення у злочині, за яке таке покарання передбачається законом	Опускання займенника

49	States Parties shall assure to the child who is capable of forming his or her own views, the right to express those views freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child.	Держави-учасниці гарантують дитині, яка здатна формувати свої власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди у всіх питаннях, що стосуються дитини, належне врахування поглядів відповідно до віку та зрілості дитини.	Використання займенника “свій”
50	Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives	Кожна особа має право брати участь в урядовій діяльності своєї країни, безпосередньо або через обраних представників.	Нейтралізація
51	Everyone has the right to form and to join trade unions for the protection of his interests.	Усі особи мають право на формування або приєднання до профспілок задля захисту своїх інтересів.	Заміна однини множиною Використання займенника “свій”
52	Only adult able-bodied males who are of an apparent age of not less than 18 and not more than 45 years may be called upon for forced or compulsory labour.	До примусових робіт можуть бути залучені лише повнолітні особи працездатного віку, не молодші за 18 та не старші за 45 років.	Генералізація
53	Only adult able-bodied persons who are of an apparent age of not less than 18 and not more than 45 years may be called upon for forced or compulsory labour.	До примусових робіт можуть бути залучені лише повнолітні особи працездатного віку, не молодші за 18 та не старші за 45 років.	Нейтралізація
54	A taxpayer who doesn't meet their tax obligations may owe a penalty.	Платники податків, які не виконують свої податкові зобов'язання, можуть заборгувати пеню.	Заміна однини множиною

55	When we charge you a penalty, we send you a notice or letter by mail. The notice or letter will tell you about the penalty, the reason for the charge and what to do next.	Коли ми стягуємо з вас пеню, ми надсилаємо вам повідомлення або лист поштою. Повідомлення або лист розповість вам про штраф, причину стягнення та що робити далі.	You-attitude
56	If you disagree with the amount you owe, you may dispute the penalty.	Якщо ви не згодні з сумою боргу, ви можете оскаржити пеню.	You-attitude
57	If person in your home is sick or a person who has COVID-19 has been in your home in the last 24 hours, clean and disinfect your home.	Якщо людина у вашому домі хвора або людина, яка хворіє на COVID-19, була у вашому домі протягом останніх 24 годин, почистіть та продезінфікуйте ваш будинок.	Нейтралізація
58	Caregivers should continue to stay home after care is complete.	Опікуни повинні продовжувати залишатися вдома після завершення догляду.	Використання множини
59	Caregivers can leave their home 14 days after their last close contact with the person who is sick (based on the time it takes to develop illness), or 14 days after the person who is sick meets the criteria to end home isolation.	Опікуни можуть залишити свій будинок через 14 днів після останнього близького контакту з хворою людиною (залежно від часу, необхідного для розвитку хвороби), або через 14 днів після того, як хвора особа відповідає критеріям припинити ізоляцію вдома.	Використання займенника “свій”
60	Do not share dishes, cups/glasses, silverware, towels, bedding, or electronics (like a cell phone) with the person who is sick.	Не діліться посудом, чашками/склянками, срібним посудом, рушниками, постільною білизною або електронікою	Інше

		(наприклад, мобільним телефоном) з хворою людиною.	
61	The Act defines health care provider as: (1) A doctor of medicine or osteopathy who is authorized to practice medicine or surgery (as appropriate) by the State in which the doctor practices;	Закон визначає медичного працівника як: (1) Лікаря або остеопата, який/яка має дозвіл на працювати лікарем-терапевтом або хірургом(відповідно) у державі, в якій лікар практикує;	Додавання
62	A health care provider listed above who practices in a country other than the United States, who is authorized to practice in accordance with the law of that country, and who is performing within the scope of his or her practice as defined under such law.	Наведений вище медичний працівник, який/яка практикує в іншій країні, ніж Сполучені Штати, який/яка має право здійснювати практику відповідно до законодавства цієї країни і який/яка здійснює свою діяльність у межах своєї практики, визначеної таким законом.	Додавання
63	For purposes of this paragraph (a)(3), a health care professional who specializes in obstetrics or gynecology is any individual (including a person other than a physician) who is authorized under applicable State law to provide obstetrical or gynecological care.	Для цілей цього пункту (а) (3) медичним працівником, який/яка спеціалізується на акушерстві або гінекології, є будь -яка особа (включаючи особу, відміну від лікаря), яка відповідно до чинного законодавства штату має право надавати акушерську або гінекологічну допомогу.	Додавання
64	The agency may contact the health care provider who completed the medical certification for purposes of clarifying the medical certification.	Агентство може звернутися до медичних працівників, які пройшли медичну атестацію, з	Заміна однини множиною

		метою уточнення медичної атестації.	
65	The mask helps prevent a person who is sick from spreading the virus to others.	Маска допомагає запобігти поширенню вірусу хворою людиною.	Інше
66	Caregivers should stay home and monitor their health for COVID-19 symptoms while caring for the person who is sick.	Опікуни повинні залишатися вдома і стежити за своїм здоров'ям щодо симптомів COVID-19, одночасно доглядаючи за хворою людиною.	Інше
67	Ask the person if they need assistance. If they do need assistance, contact the back of their hand with the back of yours. They can then hold your arm just above the elbow.	Запитайте людину, чи потрібна їй допомога. Якщо людині дійсно потребує допомоги, торкніться тильною стороною її руки тильною стороною вашої. Потім ця людина зможе тримати вашу руку трохи вище ліктя.	Повторення
68	Unlike the latter group, the landlord is essentially a captive creditor. He has no option but to deal with the trustee and allow him to occupy the premises.	На відміну від останньої групи, орендодавець по суті є кредитором. У кредитора немає іншого виходу, окрім як розібратися з довіреною особою і дозволити йому зайняти приміщення.	Повторення
69	Any deal between C2 and the owner was a contractual deal, and contracts bind only on those who have notice of them	Будь-яка угода між C2 та власником була контрактною угодою, і контракти поширюються лише на тих, хто про них повідомив	1) множина

70	Conversely, information about the identity of insecured creditors who have floating priority is likely to be unhelpful to other creditors	І навпаки, інформація про кредиторів, які мають постійний пріоритет, ймовірно, буде корисною для інших кредиторів	1) множина
71	Likewise, there is little gained by letting an asset pool sue in its own name if it is managed by an owner who is already able to sue in the name of assets to entities	Подібним чином мало можна отримати, якщо дозволити пулу активів подавати позов на власне ім'я, якщо ним керує власник (-ця), які уже мають можливість подати до суду на ім'я активів	Додавання
72	An accused has the right to be present during the whole of his or her trial.	Обвинувачений/Обвинувачена мають право бути присутніми протягом усього свого судового процесу.	Використання займенника "свій", додавання
73	An accused who seeks a stay of proceedings must prove on a balance of probabilities an impairment of the right to make full answer and defence and irreparable prejudice to that right.	Обвинувачений(-а), який/яка прагнуть припинити провадження у справі, повинен довести порушення права на повну відповідь та захист та непоправну шкоду цьому праву.	Додавання
74	The burden of proving the guilt of the defendant lies on the prosecution, who must prove the particulars of the offence beyond reasonable doubt; the jury or magistrates should only convict if they are sure of the defendant's guilt.	Тягар доведення вини підсудного лежить на стороні обвинувачення, яка повинна довести особливості злочину поза розумним сумнівом; присяжні або магістрати повинні засуджувати лише якщо вони впевнені у провіні підсудного.	Інше
75	Facts at issue in criminal cases are those that the prosecution must prove if it is to succeed, together with any facts that the	Факти, які розглядаються у кримінальних справах, - це ті, які обвинувачення повинно довести, щоб досягти успіху, разом з усіма	Використання займенника "свій" Додавання

	defendant may wish to raise in his/her defence.	фактами, які підсудний/підсудна, можливо, побажає навести на свій захист.	
76	Examples of facts that may need to be proved are that an employee was 'at work' at the time s/he was injured.	Прикладами фактів, які, можливо, доведеться довести, є те, що працівник був «на роботі» в момент її/його травмування.	Додавання
77	Once the prosecution has proved that an employee did not take reasonable care as required, the offence is proved, whether or not the defendant realised that what s/he was doing fell below an acceptable standard of conduct.	Після того, як сторона обвинувачення доводить, що працівник не дбав належним чином, як вимагається, правопорушення доводиться, незалежно від того, усвідомлював підсудний(-а), що те, що він/вона робить, не відповідає прийнятому стандарту поведінки.	Додавання
78	Under the HSWA and certain regulations, a duty holder may be required to do something 'so far as is practicable' or 'so far as is reasonably practicable'.	Відповідно до закону про охорону праці та деяких нормативних актів, від уповноваженого(-її) можуть знадобитися вжити заходів «наскільки це можливо» або «наскільки це практично можливо.	Додавання
79	In addition to the grounds for administrative disciplinary action prescribed under existing laws, the acts and omissions of any official or employee, whether or not he holds office or employment in casual or temporary capacity	Окрім підстав для адміністративних дисциплінарних стягнень, передбачених чинним законодавством, дій та бездіяльності будь-якої посадової особи чи працівника, незалежно від того, чи він/вона займає посаду чи займається тимчасово чи тимчасово	Додавання

80	Every person from whom forced or compulsory labour is exacted shall be furnished with a certificate indicating the periods of such labour which he has completed.	Кожна особа, від якої вимагають примусової чи обов'язкової праці, повинна мати сертифікат із зазначенням періодів такої праці, які вона пройшла.	Нейтралізація
81	Recognizing that the United Nations has, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status,	Визнаючи, що Організація Об'єднаних Націй у Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини проголосила та погодилася, що всі мають право на всі права та свободи, викладені в ньому, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичної чи іншої думки, національного чи соціального походження, майна, народження чи іншого статусу	Заміна однини множиною
82	For the purposes of the present Convention, a child means every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier.	Для цілей цієї Конвенції дитина означає всі люди віком до вісімнадцяти років, якщо тільки відповідно до законодавства, що застосовується до дитини, повноліття не досягається раніше.	Заміна однини множиною
83	This programme consists of solutions for addressing the issue of manpower	Ця програма складається з рішень для вирішення питання кадрових потреб	Інше
84	In this section— (a) “service users” means people who use health or social care services, and	У цьому розділі - (a) "користувачі послуг" - люди, які користуються послугами охорони	Використання множини

	(b) “carers” means people who care for service users as relatives or friends.	здоров'я чи соціальної допомоги, та (б) "опікуни" - людей, які піклуються про користувачів послуг як родичів чи друзів.	
85	Business service user means a user of business service that provides telecommunications service, including 9-1-1 service	1) Користувачі бізнес-послуг - користувачі, які надають телекомунікаційні послуги, включаючи послугу 9-1-1	Заміна однини множиною
86	A business service user that provides residential facilities and owns or leases a telephone switch used to provide telephone service to facility residents shall to provide to those residential end users the same level of 9-1-1 service that a service supplier is providing to other residential end users in the area participating in the regional plan	Користувачі комерційних послуг, які надають житлові приміщення та володіють або орендують телефонним вимикачем, що використовується для надання телефонних послуг мешканцям закладу, повинен надавати цим кінцевим користувачам той самий рівень послуг 9-1-1, що надає постачальник послуг іншим житловим приміщенням кінцеві споживачі району, які беруть участь у регіональному плані	Заміна однини множиною
87	The business service user made a good faith attempt to reprogram or replace the system	Користувачі комерційних послуг добросовісно зробили спробу перепрограмувати або замінити систему	Заміна однини множиною
88	This is an agreement between the homestay carer, being a residential caregiver, and the School (the Agreement).	Це угода між опікуном у сім'ї, який/яка доглядає за місцем проживання, та школою (Угода).	Додавання

89	When at any time, the Homestay Carer/s have a student enrolled at the School at their care, they agree not to act as a homestay carer for any other student without prior approval from the School	Якщо в будь-який час опікуни в сім'ї мають учня/ученицю, зарахованих до школи, вони погоджуються не виконувати функції опікуна в сім'ї для будь-якого іншого учня/учениці без попереднього дозволу Школи.	Додавання
90	You may be able to get Carer Payment if: you're providing full-time care for someone, and you've lived in Australia before.	Ви можете отримати виплату за доглядальницю, якщо: ви надаєте комусь повноцінний догляд і раніше жили в Австралії.	You-Attitude
91	If you're in another specified agreement country, to claim: an Australian payment contact the agency, or download the claim forms from xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx.xxx.xx	Якщо ви перебуваєте в іншій зазначеній країні, вимагайте: австралійський платіж зверніться до агентства, або завантажте форму з xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx.xxx.xx	You-Attitude
92	But in a case where notice of the proposal has been given to an individual under section 26 (4A) subsection (7) does not apply unless by the time the Commission receives the applicant's notification it has received notification from the individual that he or she does not intend to appeal	Але у випадку, коли повідомлення про пропозицію було надіслано окремій особі відповідно до розділу 26 (4А), підрозділ (7) не застосовується, якщо тільки до того моменту, як Комісія отримає повідомлення заявника, вона отримала від особи повідомлення про те, що він чи вона оскаржувати не має наміру	Додавання
93	The Welsh Ministers may by regulations make provision modifying the functions of the Care Council for Wales in relation to the education and training of persons who	Міністри Уельсу можуть шляхом скорочення внести положення про зміну функцій Ради догляду за Уельсом стосовно освіти та	Інше

	are or wish to become approved mental health professionals	навчання осіб, які є або хочуть стати затвердженими спеціалістами з питань психічного здоров'я	
94	Health professionals maintain health in humans through the application of the principles and procedures of evidence-based medicine and caring.	Медичні працівники підтримують здоров'я людей шляхом застосування принципів і процедур доказової медицини та турботи.	Використання множини
95	A physician or other health professional who satisfies applicable conditions of licensure in the state in which health services are being purchased to provide Covered Services	Лікар або інший медичний працівник, який/яка відповідає чинним умовам ліцензування в державі, в якій медичні послуги купуються для надання послуг, що охоплюються	Додавання
96	Contractor shall require each Qualified Health Professional to maintain a professional liability insurance policy	Підрядник вимагає від усіх кваліфікованих медичних працівників зберігати поліс професійної відповідальності	Заміна однини множиною
97	A justice of peace may make an order under subsection (2) in relation to a person ("P") if the justice is satisfied that P is or may be infected of contaminated	Мировий суддя може видати наказ згідно з підрозділом (2) стосовно особи ("О"), якщо суддя переконаний, що Озаражена або може бути заражена	Скорочення
98	A person commits an offence if the person fails without reasonable excuse to comply with a restriction or requirement imposed by or under a Part 2A order	Особа вчиняє правопорушення, якщо особа без розумних причин не виконує обмеження або вимоги, встановлені чи згідно з наказом частини 2А	Повторення

99	Without limiting the aforesaid duties, the EMPLOYEE is obliged to strictly comply with the provision of this agreement, may not misappropriate the EMPLOYER's property, keep all information entrusted to him / her confidential and have to adhere to the general Code of Conduct that governs all relations with co-employees, clients and patients.	Не обмежуючи вищезазначених обов'язків, ПРАЦІВНИК зобов'язаний неухильно виконувати положення цієї угоди, не може незаконно привласнювати майно РОБОТОДАВЦЯ, повинен зберігати всю конфіденційну інформацію та виконувати положення загального Кодексу поведінки, який регулює всі відносини з колегами по роботі, клієнтами та пацієнтами.	Опускання займенника
100	The EMPLOYEE will execute his / her duties:	ПРАЦІВНИК виконуватиме свої обов'язки:	Використання займенника "свій"
101	Upon termination of the EMPLOYEE's employment the EMPLOYER shall pay to the EMPLOYEE his / her full remuneration in respect of any leave which accrued, but not granted to him / her before the date of termination of the employment.	Після припинення трудової діяльності РОБОТОДАВЕЦЬ виплачує ПРАЦІВНИКУ його / її повну винагороду за будь-яку відпустку, яку він нарахував, але не надав йому до дати припинення трудового договору.	Додавання
102	If the deceased spouse was Filipino, death certificate issued by the Philippine Statistics Authority (PSA).	Якщо померлий(-а) чоловік/дружина були філіппінцями, свідоцтво про смерть видається Філіппінським органом статистики (ФОС).	Додавання
103	Please note that widowers/widows must wait 300 days after the death of his or her spouse before applying for the LCCM.	Зверніть увагу, що вдівець/вдова повинні подати заявку на право вступити в шлюб через 300 днів після смерті свого чоловіка/дружини.	Використання займенника "свій"

104	The rights of the surviving spouse and the inheritance	Права живого чоловіка або дружини та спадщина	Додавання
105	The surviving spouse has no choice and takes ownership of a quarter of the deceased's property .	Живі чоловік або дружина, не мають вибору і беруть у власність чверть майна померлого.	Додавання
106	The surviving spouse then receives three-quarters of the property, and his or her stepfather or stepmother the remaining quarter.	Тоді живий чоловік або дружина отримують три чверті майна, а їй вітчим або мачуха решту кварталу.	Додавання
107	Moreover, unless the deceased wishes otherwise expressed through a notarial will , the surviving spouse has, until his death, a right of residence in the accommodation occupied as the main residence depending on the inheritance but also a right of use on the furniture.	Більше того, якщо померлий(-а) не бажає іншого, вираженого у нотаріальному заповіті, живий чоловік або дружина має до своєї смерті право на проживання у помешканні, яке є основним місцем проживання, залежно від спадщини, а також право користування меблями.	Додавання, використання займенника “свій”
108	Each director shall hold office for the term for which he is elected or appointed and until his successor shall have been elected or appointed and qualified.	Кожен директор(-ка) обіймає посади протягом строку, на який його/її обирають або призначають, і до того часу, поки його/її наступник(-ця) не буде обраний або призначений та кваліфікований.	Додавання
109	A Director elected to fill a vacancy shall be elected to hold office until a successor is elected and qualified, or until the Director's earlier death, resignation or removal.	Директори, обрані для зайняття вакантної посади, обираються на посаду до обрання наступного кандидата(-ки) та його/її кваліфікації або до ранньої смерті,	Заміна однини множиною

		відставки або відсторонення директора.	
110	Any officer may resign at any time upon written notice to the Corporation.	Будь-яка посадова особа може подати у відставку в будь-який час після письмового повідомлення Корпорації.	Нейтралізація
111	Each officer of the Corporation shall hold office for the term for which he or she is elected and until such officer's successor is chosen and qualifies or until such officer's earlier death, resignation or removal.	Будь-яка посадова особа Корпорації займає посаду протягом строку, на який він або вона обирається, і до того часу, поки не буде обрано наступника такої посадової особи та не отримає відповідних вимог, або до її смерті, відставки або звільнення.	Додавання
112	Each Manager elected shall hold office until his or her successor is elected and qualified or until his or her earlier death, resignation or removal.	Обрані менеджери обіймають цю посаду до вибору їх наступників та їх представлення або до їх передчасної смерті, відставки або усунення.	Заміна однини множиною
113	Parenting leave will be granted in accordance with the provisions of the Employment Standards Act, except where amended in this provision.	Відпустка по догляду за дитиною надаватиметься відповідно до положень Закону про стандарти зайнятості, за винятком випадків, коли зазначені зміни вносяться до цього положення.	Інше
114	An employee who is on parenting leave as provided under this Agreement, who has completed five (5) months of continuous service and has applied for and is in receipt of Employment Insurance parental benefits pursuant to the Employment	Працівникам, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною, як це передбачено цією Угодою, які мають п'ять (5) місяців безперервного стажу, подали заяву та отримують батьківські виплати	Заміна однини множиною

	Insurance Act shall be paid a supplemental employment benefit.	зі страхування зайнятості відповідно до Закону про страхування зайнятості, виплачується додаткова допомога при працевлаштуванні.	
115	Upon request, the City shall attempt to temporarily reassign a pregnant employee to another position away from video display equipment for the duration of the pregnancy.	На запит Місто намагається тимчасово перевести вагітну співробітницю на іншу посаду, подалі від обладнання для відеодисплей на час вагітності.	Інше
116	A member who is pregnant will be entitled upon request to a long-term leave to begin at any time after the commencement of pregnancy.	Вагітна учасниця матиме право на запит на тривалу відпустку, яка розпочнеться в будь-який час після початку вагітності.	Інше
117	Female teachers shall, at their request, be allowed to use sick leave for absence due to disability connected with or resulting from their pregnancy.	Вчителі-жінки, на їхнє прохання, мають право використовувати відпустки у зв'язку з непрацездатністю у зв'язку з інвалідністю, пов'язаною з вагітністю або внаслідок неї.	Інше
118	Parental leave shall be granted in accordance with the Employment Standard Act, as amended.	Відпустка по догляду за дитиною надається відповідно до Закону про стандарти зайнятості зі змінами та доповненнями.	Інше
119	An employee shall be entitled to a Maternity Leave of Absence, not exceeding fifty-two (52) weeks	Працівники мають право на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами, яка не перевищує п'ятдесят два (52) тижні	Заміна однини множиною
120	Time necessary for childbirth and recovery therefrom commencing when she	Час, необхідний для пологів та відновлення, починається з того	Інше

	is no longer adequately able to perform the duties to which she is regularly assigned.	часу, коли вона більше не може належним чином виконувати доручені їй обов'язки.	
121	In this Agreement, "Patient" means the persons for whom the Physician shall provide care, and who have signed this agreement or are listed on the document attached as Appendix B, which is a part of this agreement.	У цій Угоді «Пацієнт» означає осіб, яким Лікар надаватиме допомогу та які підписали цю угоду або зазначені у документі, що додається як Додаток В, що є частиною цієї угоди.	Нейтралізація
122	A Flight Attendant may not be displaced from her/his awarded or assigned position	Бортпровідник не може бути зміщений з посади, на яку він або вона були призначені	Додавання
123	"Active Flight Attendant" is a Flight Attendant who is not on an unpaid leave and is on payroll	"Активний бортпровідник" - це бортпровідник, який/яка не перебуває у відпустці без збереження заробітної плати та знаходиться у фонді оплати праці	Додавання
124	Neither party may assign any of their rights under this Agreement, or delegate the performance of any of their duties hereunder.	Жодна зі сторін не може поступатися будь-якими своїми справами відповідно до цієї Угоди або делегувати виконання будь-яких своїх обов'язків за цим Договором.	Використання займенника "свій"
125	The Company shall issue to the Trainee a certification indicating that the Trainee has completed their training program.	Компанія видає слухачеві сертифікат, що свідчить про те, що стажер завершив свою програму навчання.	Використання займенника "свій"

126	The trainee of his/her own free will and with the consent of the part of the second part hereby binds himself to serve the Government as Act Apprentice trainee in any place situated on the South Central Railway system of a period of 1/ 2 / 3 years.	Стажер за власним бажанням і за згодою частини другої частини цим зобов'язується служити уряду в якості стажера за Законом у будь-якому місці, розташованому на південно -центральній залізничній системі, протягом періоду 1/2/3 років.	Нейтралізація
127	The trainer will use their skills and knowledge to design a safe programme of exercise that will take into account the personal goals, fitness levels and exercise likes and dislikes.	Тренер використовуватиме свої навички та знання для розробки безпечної програми вправ, яка враховуватиме особисті цілі, рівень фізичної підготовки та вподобання та антипатії до фізичних вправ.	Використання займенника "свій"
128	The CrossFit Trainer shall not refer to herself or himself as a "Certified" CrossFit Trainer.	Кросфіт-тренер не повинен називати себе "сертифікованим" тренером з кросфіту.	Використання займенника "свій"
129	Client further acknowledges that he/she may terminate or discontinue the coaching relationship at any time.	Клієнт також визнає, що він/вона може припинити або припинити тренерські відносини в будь-який час.	Додавання
130	Client acknowledges that coaching is a comprehensive process that may involve different areas of his or her life	Клієнт визнає, що коучинг - це комплексний процес, який може включати різні сфери його або її життя	Додавання
131	This contract is between the mentee and his/her mentors.	Цей контракт укладається між підопічним та його/її наставниками.	Додавання

132	If either one of us cannot make a meeting, she will notify the other person at least one-day in advance and the meeting will be rescheduled.	Якщо хтось із нас не може провести зустріч, він сповістить іншу особу принаймні за один день до початку, і зустріч буде перенесена. Якщо хтось із нас не може провести зустріч, ми сповістимо іншу особу принаймні за один день до початку, і зустріч буде перенесена.	Заміна однини множиною
133	Did your mentor make himself/herself available to you?	Чи виділив ментор достатньо свого часу для вас?	Використання займенника “свій”
134	If the client is not happy with our service, the client is free to move their domain name, website and data to another service provider	Якщо клієнти не задоволені нашою послугою, вони можуть вільно перемістити своє доменне ім'я, веб-сайт та дані до іншого постачальника послуг	Заміна однини множиною